

SPEKTRA SF

Organ för Skandinavisk Förening för Science Fiction, SFSF

Nr 64

ISSN 1104-2699

Jan-Feb. 1999

HUR HAR
NI DET HÄR
PÅ ALPHA
CENTAURI?

DET ÄR RENT
UT SAGT FÖR
JÄVLIGT
MAN BLIR

RENT UT
SAGT
FÖRBANNAD

Sen

SFSF-sidan

Redaktionsspalt

Hej och Gott Nytt 1999!

Så var det bara 1 år kvar till år 2000... Det känns lite smått underligt det här med att skriva tre 9:or, men man vänjer sig väl. Som ni märker så har Spektra bytt redaktör igen. Jag kan idag inte utlova något om hur länge jag blir kvar, utan kör 'tills vidare'. Det känns dock bra just nu, både redaktörskapet och att vara nybakad doktor i fysik så jag ska försöka stanna så länge jag kan.

Vad gäller Spektra självt har jag introducerat ett par nya fenomen: Fysik X och Litteratur X är två frågespalter där ni är välkomna att fråga om allt rörande naturvetenskap respektive litteratur inom SF och Fanatasy.

Ordförandespalt

Hej!

Till min stora glädje verkar det som om Spektra åter har blivit ett regelbundet utkommande medlemstidning. Det tackar jag för. Sedan det förra numret har inga större saker inträffat. SFSF hade för andra året i rad ett medlemsmöte på Lucia (det börjar bli tradition att fira Lucia med SFSF). Visserligen kom jag försent till mötet (som hölls i samlingslokalen i min källare), men det gick bra ändå. Det bjöds på risgrynsgröt, lussekatter och glögg. Det var inte så många som deltog i mötet, men det blev gemytligt ändå.

Temat för kvällen var Babylon 5, en TV-serie som jag uppskattar alltmer. Det är en utmärkt sf-serie som vida överträffar Star Trek och Arkiv X. Nanna Svensson inledde visningen genom att gå igenom de olika utomjordingarnas hälsningsgester. Vi såg två avsnitt på rakan från den andra säsongen, där presidenten mördades och en av ambassadörerna förpuppades. Synnerligen spännande avsnitt. Det blev också traditionella programpunkter som visning av Lars-Olov Strandbergs diabilder (vad vore ett möte eller kongress utan Lars-Olovs diabilder? Platt intet).

Det var också meningen att sälja några böcker från Kjell Borgströms efterlämnade bibliotek, men vi var för få för att det skulle bli en bra auktion. Kjell Borgström ägde en stor samling av sf-böcker som nu Forodrim, Stockholms Tolkiensällskap förfogar över. Vi har kommit överens om att de ska säljas på möten där både forodrimiter och sf-fans är välkomna. Nästa tillfälle blir antagligen den 10 april, då den största delen av biblioteket ska säljas till bra priser. De verkliga dyrgriporna sparas till auktionen på Junicon.

Den förra spalten håller jag själv i, medan Martin Andreasson svarar för litteraturen.

Ytterligare en nymodighet är insändarspalten. Eftersom det än så länge inte finns något material till denna har jag skrivit ett eget inlägg för att provocera fram lite bidrag. Jag står för vad jag tycker, det är kris i SF Sverige, men medger att artikeln kanske är lite tillspetsad... så skriv och skäll ut mig!

Det var meningen att Spektra SF i och med detta nummer skulle komma ut på Internet också, men det är ett projekt som blivit lidande. Avsikten är dock att försöka bli klar med någon form av hemsidor det närmaste. Spektra SF kommer då att finnas tillgänglig gratis (!!) i PDF-format vilket är läsbart på alla datorer. Haken är att det elektroniska Spektra kommer släpa efter 3 månader.

Någon morot för att betala medlemsavgiften måste det ju finnas...

Slutligen har jag en efterlysning: om någon av er känner er mogna att skriva någor form av recension eller reflektion om alla de filmer och tv-serier som går just nu på bio/tv skulle jag vara mycket tacksam för bidrag. Min avsikt är att Spektra SF ska fortsätta att vara i huvudsak bokorienterat, men ändå täcka in andra SF och Fantasy medier. Alla bidrag tas tacksamt emot och kommenteras. Skulle de inte få plats i nästa nummer, kommer de antagligen med i nästa eller publiceras på Internet, så det är bara att skrivas på!

Stefan Mankefors
sem@fy.chalmers.se

Det visade sig att det var flera som saknade våra videokvällar, så vi har bokat in en sådan i vår (se kalendariet).

Planeringen av sf-kongressen Junicon går vidare. Vi har hittat en bra lokal, Nacka Konferenscenter. Hedersgästerna Bertil Mårtensson, Hans Arnold och Martin Easterbrook har tackat ja. Nu är det bara att jobba på med marknadsföring och programpunkter. Boka helgen innan midsommar, 18-20 juni 1999, till Junicon.

Carolina Gómez Lagerlöf
Gästrikevägen 16
113 62 Stockholm

carolina.gomez-lagerlof@prv.se

Kallelse till SFSFs Årsmöte

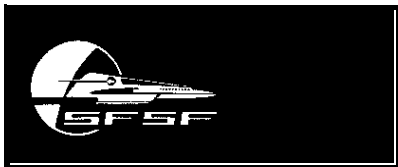
Lördagen den 20:e februari 1999, kl. 15.00 (obs! Ändrat datum), håller skandinavisk Förening för Science Fiction, SFSF, årsmöte i lokalen på Västmannagatan 61 i Stockholm. Alla medlemmar har rösträtt och önskas välkomna.

Dagordning:

1. Val av mötesordförande, mötessekreterare och två justeringsmän.
2. Kontroll av rösträtt.
3. Fråga om mötets behöriga utlysande.
4. Fastställande av dagordning.
5. Föredragning av verksamhetsberättelse för föregående års styrelse.
6. Föredragning av revisionsberättelse för föregående års styrelse.
7. Fråga om ansvarsfrihet för föregående års styrelse.
8. Val av ordförande i föreningen.
9. Val av övriga styrelseledamöter.

10. Val av redaktion för Science Fiction Forum.
11. Val av revisorer.
12. Val av valberedning.
13. Föredragning av budgetförslag för innevarande år.
14. Fastställande av medlemsavgift för innevarande år.
15. Beslut om verksamhet och ekonomi för innevarande år.
16. Val av hedersmedlem.

Övriga ärenden.

SPEKTRA SF

Nr 64, jan-feb. 1999

ISSN 1104-2699

Redaktör

Stefan Mankefors
sem@fy.chalmers.se

Recensioner

Maths Claesson
maths@sfbok.se

Redaktionell adress

Spektra SF
SFSF
Box 3273
105 65 Stockholm

Medlemskap & prenumeration

Spektra SF är medlemstidning för Skandinavisk Förening för Science Fiction, SFSF, och utkommer med 4 nummer per år. Medlemsavgift i SFSF för 1998 är 120 kronor. Medlemsavgift sätts in på SFSF:s postgiro 40 79 03 - 4. Spektra SF drivs utan vinstsyfte.

Adress: SFSF
Box 3273
103 65 Stockholm

Vi finns även på Internet

e-mail: sfsf@sfbok.se

WWW:
<http://www.sfbok.se/sfbok/sfsf.html>

Science Fiction bokhandeln

Information om SFSF finns även hos SF-bokhandeln. Västerlånggatan 48 i Gamla stan, Stockholm.
Telefon: 08-21 50 52.

Bidrag

Redaktionen tar tacksamt emot allt insänt material. I första hand vill vi ha bidragen i elektronisk form (MS Word, PC eller Mac) via e-post eller diskett, se adresser ovan. Endast bilder och om det föreligger starka skäl, viss text, tas emot som 'hardcopy' på papper. Konstnärligt material så som noveller, illustrationer etc. betraktas som bidragsgivarens egna. Övrigt material har Spektra SF copyright till.

Nästa nummer

Deadline för bidrag till nr 65 är 10 maj 1999.

Spektra SF på internet:

Under konstruktion

SPEKTRA SF

Innehåll Nr 64

SFSF-sidor

Ordförandespalt 2

Kalendarium 3

Ett rum med utsikt över fandom.2

Johan Anglemark om läget i fandom 4

Kongresstal av Jörgen Peterzén

Läs Jörgens tal från SF-kongressen 16-18 okt. 1998 5

Bokrecensioner

Engelska titlar 8

Charles Sheffield: *Aftermath*
Paul J. McAuley: *Child of the river*
Kristina Kathryn Rusch: *Alien Influences*
Ian M Banks: *Inversions*
Sheri S. Tepper: *Family Tree*
Terry Brooks: *Running with the demon*
Neil Gaiman: *Smoke and mirrors*
Stephen Donaldson: *Reave the Just and other tales*
Jamil Nasir: *Tower of Dreams*

Svenska titlar 11

Rickard Berghorn: *Skymningscirkus*
Pål Eggert: *Ars Moriendi - konsten att dö.*

Insändare 12

Redaktören rör om i grytan...

Fysik X 13

Naturvetenskaplig frågespalt om allt mellan SF och Jord...

Litteratur X 13

Litterär frågespalt om allt inom fantastik...

Fysik i Hollywood 14

Vetenskap kontra SF-filmer och TV-serier... Går det verkligen ihop?

Illustrationer

Samtliga illustrationer av Lon inklusive omslag.

Kalendarium:

20 februari, kl. 15.00 Obs! Ändrad tid! SFSF Årsmöte Västmannagatan 61
Ansvarig: Carolina Gómez Lagerlöf, tfn: 30 34 32

14 mars, kl.16.00 Videokväll
Kontakta: Carolina Gómez Lagerlöf.

10 april Större möte med bokauktion i Forodrim's lokal på Agnegatan 45.
Tidpunkt är ännu inte helt klart. Kallelse kommer.

18-20 juni Junicon, Nacka Konferenscenter
Anmälan: 250 kr t o m sista maj till pg 40 79 03-4 (sfsf). Se även hemsidan:
<http://www.sigmac.a.se/junicon>

Ett rum med utsikt över fandom.2

Välkomna till detta nummers utblick över den svenska sf-fanaktiviteten utanför SFSF!

Först en rättelse. I förra upplagan av spalten råkade jag haspla ur mig fel ordförande för Linköpings SF-förening. Det är naturligtvis **Andreas Björklind** som är ordförande, nu likväl som i gången tid. **Tommy Persson** <tompe@ida.liu.se> är däremot förmodligen lämpligare som kontaktperson.

Kongresser 1999

Årets svenska kongresser verkar bara bli två till antalet.

Den första av dessa är årets Stockholmskongress, Junicon, som blir både större och mer ambitiös än de senaste årens kongresser i SFSF-regi. Hedsräsar är författaren **Bertil Mårtensson**, illustratören **Hans Arnold** och den brittiske sf-fanen **Martin Easterbrook**. Kongressen kommer att avhållas i Nacka konferenscenter 18-20 juni och information får du av **Tomas Cronholm**, <Tomas.Cronholm@mbb.ki.se>.

Den andra av årets kongresser verkar bli årets nationella kongress Upsala: 1999 / Swecon 1999 15-17 oktober i Uppsala, som är en uppföljare både till de senaste tre årens Upsalablandningar av seriösa sf-debatter och fanniskt umgänge och till fjolårets nationella kongress, Swecon i Linköping. Idén med en nationell kongress är fortfarande ganska ny och årets Swecon, som arrangeras av Upsala science fiction-sällskap, är den andra i raden. Tanken är som jag nämnde i förra spalten, att om man bara har tid eller råd att åka på en kongress under året och vill pricka in den där man har störst chans att träffa så många andra fans som möjligt, så ska man välja årets Swecon. Mer information kan du få från mig (se adress sist i spalten). Under kongressen kommer deltagarna att rösta om vilka som ska få arrangera nästa års Swecon.

Dessutom kommer mellan 20 och 30 (minst) svenska fans att i vanlig ordning åka på den brittiska påskkongressen. Årets påskkongress hålls 2-5 april på hotell Adelphi i Liverpool och gäster är **Peter Beagle**, **Jeff Noon** samt **John Clute**. Information från <reconvene@firedrake.demon.co.uk>.

Vad händer i Uppsala?

Fans donar och har sig över landet. I detta nummer gör vi ett nedslag i Uppsala.

Upsalafandom träffas första tisdagen varje månad på Williams pub i Ubbohuset, från kl 18.30 och framåt. Var tredje vecka träffas de också och diskuterar en sf-bok. Det senaste pubmötet, 4 januari, lockade åtta fans, trots att det inföll mitt under loven. De närvarande pratade om allt mellan himmel och jord, och

dryck och mat slank ner allteftersom kvällen övergick till natt. Efter att världsproblemen lösts, terraformning av Mars diskuterats och **John Sören Petterssons** flytt till Karlstad avhandlats stängde puben kl 02.00 och de fyra kvarvarande vandrade till andra änden av stan för att köpa korv och förstöra **Sten Thanings** trenchcoat med rikliga mängder vitlöksmajonnäs.

Det bokmöte som avhölls den 13 januari avhandlade Kim Stanley Robinsons *Red Mars*. Förslagen på framtida böcker att läsa och diskutera omfattar bl.a. John Crowleys *Engine Summer*, Diana Wynne Jones *Deep Secret*, Stanislaw Lems *Snuvan*, Peter Nilsons *Rymdvaktaren*, Tim Powers *Earthquake Weather*, Robert Silverbergs *Tower of glass*, Michael Swanwicks *Jack Faust* och Connie Willis *To Say Nothing of the Dog*. I skrivande stund är det inte klart vilka böcker det blir.

Till sist så börjar den dussinhövdade kongresskommittén för Upsala:1999 att samlas för att ta itu med detaljplaneringen för höstens stora sf-händelse i Uppsala.

Du når Upsalafandom genom **Magnus Eriksson**, <emeresq@algonet.se>, 018-14 99 03. Upsalafandoms webbplats har adressen <sfweb.dang.se> och medlem i den lokala elektroniska sändlistan blir du genom att skicka ett e-brev till <upsalafandom-request@dang.se> med ordet "subscribe" i ämnesraden.

Alvar Appeltoffts minnespris för 1998

Alvar Appeltoffts minnespris delas ut varje år av Stiftelsen Alvar Appeltoffts minnesfond och är ett årligt stipendium till sf-fans för betydande och berömvärda insatser av bestående värde i någon form inom svensk fandom.

Alvar Appeltofft föddes 1941 och dog 1976. Han var en legendarisk fanzineutgivare, brevskrivare och kongressarrangör, som framför allt var aktiv under andra hälften av 1950-talet. Efter Alvar Appeltoffts död tillkom på hans föräldrars och SFSF:s initiativ en fond med syftet att utdela ett årligt stipendium till någon fan som utfört värdefullt arbete inom svensk fandom. Alvars föräldrar skänkte först ett grundbelopp och fonden ärvde senare modern Ellens kvarlåtenskap när Alvars far Hugo dog 1989.

Stipendieutdelningen föregås av en rådgivande omröstning i svensk fandom, vars utfall så gott som undantagslöst därefter följs när stiftelsen fastställt mottagare. Alla som har tillhört svensk fandom under 1997 och/eller tidigare får delta i denna omröstning. Notera att stipendiet för ett givet år utdelas under nästföljande år; 1998 års stipendium kommer alltså att utdelas under 1999, preliminärt på Junicon. Priset består av ett diplom och en kontantsumma.

Mottagare har varit:

1977 – Alvar Appeltofft (postumt); 1978 – Ahrvid Engholm; 1979 – Anders Bellis och Rune Forsgren (delat); 1980 – Erik Andersson; 1981 – David Nettle; 1982 – Mika Tenhovaara; 1983 – Kaj Harju; 1984 – Maths Claesson; 1985 – Lars-Arne Karlsson; 1986 – Michael Svensson; 1987 – Jan Risheden; 1988 – Malte Andreasson och Martin Andreasson (delat); 1989 – Lennart Uhlin; 1990 – Ylva Spångberg; 1991 – Marcel Quarfood; 1992 – Andreas och Carina Björklind (delat); 1993 – Holger Eliasson och Chris Loneberg (delat); 1994 – Magnus Eriksson; 1995 – Lars Olsson; 1996 – Tommy Persson; 1997 – Hans Persson.

Nu är det dags att göra nomineringar för att utse vilka personer som borde hamna på röstsedeln för 1998 års stipendium. Din nominering ska vara färdig till handa senast den 15 februari 1999. Skicka den till SAAM, Box 3273, 103 65 Stockholm. Se även Alvarfondens webbplats, <<http://www.alvarfonden.org>>.

Skriv av nedanstående rader i brevet och fyll i vem du nominerar, samt ditt namn och din adress:

Jag nominerar denna person till 1998 års Alvarpris:

Mitt namn och min adress:

Själva omröstningen kommer sedan att äga rum under våren och försommaren.

Slutord

Innehållet i den här spalten kommer att variera under året. Den är inte tänkt som en nyhetsförmedling, utan att ge olika utblickar över fandom, beroende på vad folk hör av sig med och vad som faller mig in att skriva om. Den här upplagan av spalten blev dock ganska lik den förra, huvudsakligen beroende på att det var så länge sedan jag skrev den förra (10 månader!) att jag tyckte att det var dags för en liten uppdatering inför det nya året. Nyheter från fandom och sf-världen får du bäst från Ahrvid Engholms "Science Fiction Journalen"; gratis provnummer från Ahrvid Engholm, Renstiernas gata 29, 116 31 Stockholm.

Har du information om vad som händer i din lokala sf-förening, eller ger du ut ett fanzine som du vill ha omnämnt i den här spalten, får du väldigt gärna höra av dig till mig!

FIAWOL!

Johan Anglemark
Eddagatan 4 A
753 32 UPPSALA
johan.anglemark@bahnhof.se

Jörgen Peterzén

Jag älskar både fantasy och SF, men tyvärr har jag inte haft så mycket att göra med SF de senaste åren. Fantasy kräver sin redaktör, ska ni veta. Tusentals sidor om året kräver mycket. Det kräver inte bara att man kan stava till "fascinerande" i baksidestexten -- är det "sc" eller bara "c"? Det kräver att man kan se skillnad på en orc och en marknads-chef. Men efter att hela förmiddagen ha deltagit i ett blodigt slag på någon dimhöjd höglätt i Svartaste bergen är det inte lätt att byta fokus när dörren slits upp och en barsk stämning hojtar: "Hör du, du du!" Man griper sin lans och kastar den mot orcen som duckar och slår huvudet i bokhyllan och förgymmat undrar om man inte är klok. Då lättar dimman på den dystra höglätten, slaget tonar bort och in tonar det gamla vanliga rummet där marknadschefen står och gnider sig i pannan och tittar på pennan som borrar sig in i en bok i maghöjd. Då gäller det att komma med en fantasifull förklaring. Avdelningen för psykologisk litteratur, den s k puckoavdelningen, ligger på andra sidan korridoren, så i värsta fall kan man kila över dit och hämta ett lämpligt citat ur någon lunta. Där finns både Freud och Jung, så man kan variera sig.

Sysslar man med fantasy- och SF-litteratur så är man stämplad. Det hjälper inte att man påpekar att man stundom också är redaktör för högst välanpassad litteratur om revolutioner och massakrer. Alla mer suspekta manus och författare hänvisas till fantasyredaktören. En tidig måndagmorgon vaknade jag upp vid mitt skrivbord av att någonting långt och svart tornade upp sig bredvid mig. Jag hade blicken i maghöjd och där fanns det alltså något svart. Detta svarta fortsatte uppåt och jag förstod ganska snart att det rörde sig om en lång svart rock. Rocken slutade två meter över golvet i en uppfälld svart krage och ur kragen stack en vit smal hals upp. Ovanpå denna ett kritvitt ansikte med lång näsa, bred mun med smala läppar, stora ögon, bryn utan hår och en vit skalle som var totalt kal. Ett par händer med smala, långa fingrar, vita, höll fram en försvarlig bunt papper mot mig. Att ställas öga mot öga med Nosferatu en tidig måndagmorgon är definitivt inte en önskesituation. Skära elefanter ja, Nosferatu nej. Då talade varelsen till mig med väsande röst (jo, jag lovar, det var inte stumfilm) och sade: "Jag är här med ett bokmanus som svenska folket har väntat på i tjugo år." Detta meddelande var på intet sätt lugnande. Manuset till en bok som svenska folket har väntat på i tjugo år är om möjligt värre än Nosferatu. "Jag leder här i bevis att hela den antika civilisationen utgick från Sverige", fortsatte varelsen. "Låt mig som ett exempel visa på kung Mausollos, den

kariske härskare vars gravmonument kom att stå modell för liknande byggnadsverk, mausoleer, genom seklen. 'Mausollos', vad är det annat än en lätt förvrängning av 'Masolle'! Man får räkna med att genom årtusendena ordens stavning och uttal kan förändras något. Vidare har vi 'Peloponnisos', vilket naturligtvis erinrar om den svenske erövraren Pelle på Näset. Och redan några årtusenden därförinnan vann en annan nordisk stam frejdat rykte genom den civilisation, en av världshistoriens första, som de skapade i vad som nu är Irak. Det var samerna vilkas namn av grannarna förvrängdes till sumererna."

Så där gick han på, han Nosferatus bror, och hans glödande blick svepte som ett sökarljus genom rummet. Jag försökte förgäves klamra mig fast vid mitt försvinnande förnuft. Till slut lyckades min torra tunga formulera redaktörens skyddsformel: "Mycket intressant det hela, men det passar inte i vår utgivning." Varelsen slutade mitt i en mening, väste till, slöt med sina alltmör klocka händer det 700-sidiga manuset till sin svarta bringa och upplöstes inför mina blickar.

Den här berättelsen är tyvärr sann. Nåja, han kanske inte direkt upplöstes utan snarare avlägsnade sig på normalt sätt. Sannolikt irrade han sedan runt på andra förlag som en Rudbecki sentida efterföljare. Jag såg honom aldrig mer, eller ens hörde talas om honom, vilket orsakar en viss osäkerhetskänsla hos mig. Såg jag honom verkligen?

Nåja, det här är ju inte fantasy. Det tillhör snarare Dänikens område. Alla känner till Däniken? Eller har han försvunnit i tidsvirvlarna? Allt nog, Däniken hävdade existensen av flygande tefat och utomjordingar. Och visst var det spännande när man först hörde talas om det. Men man insåg ganska snart att tefat och utomjordingar tillhörde samma kategori som Nicke Lilltroll. Men somliga har behov av att tro på Nicke Lilltroll.

På 60-talet var det regel att man blandade ihop ufologer och SF-fans. Det gjorde också ufologerna, som ansåg att sf-fans inte var helt förtappade: de läste ju i alla fall om utomjordingar. Jag och ett par kamrater i SFSF blev sålunda inbjudna till ett möte hos någon ufologförening i Stockholm. Vi var ju nästan som dom! Det var ett välbesökt möte och vi blev vänligt mottagna. Té serverades och förmodligen en bulle, samtalet flöt fritt och otvunget. Det är ju intressant det här med besökare från rymden. Efter samvaro och ett smärre föredrag skulle det så visas bilder, sensationella bilder på rymdfarkoster och en utomjording. Ljuset dämpades och mumlet tystnade, bildföreläsningen började. Vi fick se de redan på den tiden välkända

porträtten av suddiga, ljusa ovaler mot en mörk bakgrund, och det inte mindre välkända fotot som har misstänkta likheter med en rund gatlykta snett underifrån. Så flimrade bilden till och en skarp avbildning trädde fram på duken. Mot en bakgrund av gnistrande stjärnor svävade en tekopp, en helt vanlig tekopp.

Det blev dödstyst. Efter ett par evighetslånga sekunder hördes en förvånad stämning från publiken: "Är det en ny modell?" Bilden växlade och fram på stjärnhimlen svävade en gräddsnipa. Tystnaden var kompakt. Ett svagt mummel hördes så småningom, men till min förvåning var det ingen som opponerade sig mot dessa märkliga tekniska landvinningar inom rymdfarten, ännu mindre hördes någon skratta. I en något tryckt stämning fortskred bildkavalkaden. Bland annat fick vi också se det oskarpa svartvita fotot på en rakad, silverfärgade gibbon vilket brukar anses utgöra bevis på utomjordingars besök på vår hemplanet. Kontakterna mellan SFSF och ufologerna var ganska sporadiska efter den upplevelsen.

Men tefaten flyger fortfarande och horder av utomjordingar klampar omkring i terrängen. Vid pass tio år senare när jag påbörjat mitt liv som redaktör, damp ett manus ned på mitt skrivbord som berättade om märkliga möten av tredje graden (heter det så -- när man stått öga mot ögon med BEM:s och grönlingar?). Författaren sade sig garantera trovärdigheten i dessa vittnesmål, vari också fanns flera exempel på personer som fått företaga flygturer med rymdisarna. Jag skickade tillbaka manus och meddelade författaren att jag med glädje skulle utge hans skrift om han kunde förmedla en flygtripp åt mig med dessa fascinerande farkoster. Jag fick aldrig något svar, men en tid framåt närde jag en idiotisk förhoppning om att jag någon mörk natt skulle finna ett tefat förankrat vid balkongräcket och en leende tefatsvärdinna bjuda mig ombord för en liten tripp. Hände det skulle jag nog tacka ja, för trots de olägenheter det skulle kunna medföra (jag hänvisar till litteraturen i ämnet), skulle det enligt min mening uppvägas av den kick en sådan upplevelse skulle ge.

Vi lever ju i rymdåldern (nu kommer en transportsträcka) och vi upp-lever detta i vår egen vardag. De flesta som sitter här har troligen en egen dator. Det är något som rymdhjältarna i SF-litteraturen på 30-, 40- och 50-talen inte ens drömde om. Nämns datorliknande redskap överhuvudtaget i den tidens böcker rör det sig om väldiga anläggningar stora som hus. Nu sitter vi kanske med en dator i knät som rymmer textmängden i ett större bibliotek. Och vi kan sekunds snabbt kommunicera

med människor på andra sidan planeten. Själv sitter jag ofta och arbetar till musik som via min dator kommer i direktsändning från olika stationer i USA. Kvalitén är bättre än på P2. Asimov har vid en intervju uttryckt sin förvåning och besvikelse över att han inte kunde tänka fram en hanterlig dator, när han skrev om framtiden på 50-talet.

På 50-talet ja, då betraktades man som smått galen om man talade om landstigning på månen och rymdfärder överhuvudtaget. Gissa om det var skumt med HÄPNA! Om man bodde på landet alltså och det gjorde jag fram till 1959.

Jag satt en kväll hemma hos en kamrat vars föräldrar var hedervärda lanthandlare med en ekonomi som inte på något sätt hindrade dem från att ta del av teknikens senaste landvinningar. Så hade de också en förnämlig radiogrammofon som var stor som en byrå. Och de hade elektriskt kylskåp, elektrisk spis och bil av senaste årsmodell. Vi pojkar satt och lyssnade på de vuxnas prat. Det var i början av oktober 1957 och kvällen stod svart utanför fönstret. Ryssarnas Sputnik hade just skickats upp och svävade i bana runt jorden. Detta ansågs (för övrigt med rätta) märkligt och med tanke på att det var Sovjetunionen som utfört dådet närmast hädiskt. Bland de vuxna var det lanthandlaren själv som var mest oroad. Till slut hov han upp sin stämma och sade med verklig smärta i rösten: "Men då finns det ju ingen himmel!" Han inkasserade ett antal förvirrade blickar och fortsatte: "Jo, om den kommit utanför jorden och det bara finns tomma rymden där." Denne hedersman hade alltså levt i sin trygga medeltida värld till 1957.

Vintern 57-58 kunde man i timmerskogen runt Kopparberg se spår i snön som var nog så märkliga. En ensam högerfot hade klivit fram i terrängen med väldiga steg. Men det var inte mytens enfoting ute på promenad. Det var Tion. Tionde barnet till en torpare ute på skogen. Det tog slut med namn för föräldrarna, så det fick bli nummer. Sonen före honom hette mycket riktigt Nion. Nu var Tion en uråldrig, brunbarkad och enbent timmerkörare vars förvisnade vänsterben på ett märkligt sätt var virat runt en kryckkäpp. Tion rörde sig trots ålder och handikapp helt obehindrat i skog och mark. På vintern körde han timmer och högg, på sommaren gjorde han annat -- jag minns inte vad. Hans arbetskamrat var en raggig nordsvensk som han delade stuga med: hästen bodde i ena ändan och gubben i den andra. Jag hade slutit ett sorts vänskapsförbund med honom. Jag tyckte om att höra honom och andra gubbar berätta. Den här vintern hjälpte jag honom lite med hans timmerkörslor. Jag tog lite försiktigt upp det här med Sputnik. Varav hjärtat är fullt... och det här var rymdäventyrets början för en 16-åring vars fantasi götts med HÄPNA! ett par tre år. Varför nu detta om Tion. Jo, därför att redan då förvånades jag över att denne uråldrige gubbe (kanske till och med äldre än jag själv är nu) som verkligen i allt väsentligt stod rotad i forntiden (bodde i en ryggåsstuga som han delade med sin häst; tvättade sig förmodligen aldrig på

vintern; ingen elektricitet; inget rinnande vatten eller avlopp etc), detta skogstroll visade sig vara mer intresserad i Sputnik och mera öppen för de hisnande äventyr som kunde vänta därute i den omätliga rymden än den civiliserade handelsmannen. Jag är fortfarande förvånad häröver, eller kanske kan man snarare säga att jag fick mig en tankeställare för livet.

Vi baxade stock och diskuterade livet på andra planeter till sena kvällen. Ovan tallkronorna susade Blixt Gordon fram mot fjärran vintergator. På en jordisk vintergata red en enbent gubbe och en sextonårig pojke på ett timmerlass och anade främmande solars sken. Så skulle man kunna säga att timmerskogen var SF:s begynnelse för mig. Men där föddes också fantasyn.

Bergslagen var (kanske är) en trakt där sagan ännu bodde. Jag hörde berättelser om elddrakar, skogsfruar, pysslingar och gruvtroll. I varje berg hade det bott troll och i sjöarna sjörån och det fanns de som fortfarande såg de här väsendena. Nu ska man inte tro att människorna i de där trakterna trodde på troll och oknytt. Verkligen inte! Man var väl inte tokig heller. Men man var nog en aning rädd för dem och det är en helt annan sak. Eller hur?

I våra dagar med New Age och allt existerar det en verklig vilja att tro på allt möjligt. Nyhäxor försöker återskapa religioner från forntiden, astrologer, druider, asadyrkare, kristallskådare, heliga män och kvinnor som vet svaret på allting. Men är allt det här riktigt levande för dem? För mig verkar det vara tunna buskar som växer på karga klippor där det en gång funnits djup mylla och höga träd. New Age är fantasy, men är det fantasi? Har New Age de positiva egenskaper jag tycker gör litterär fantasy värdefullt?

Det ligger lite utanför kvällens ämne att ge sig för långt in i de här tassemarker, tycker jag. Alltså går vi vidare på huvudleden:

I skolbiblioteket fanns Barnbiblioteket Saga och här berättades det bland annat om tappra riddare, sköna jungfrur, väna alver, ruskiga trollkarlar och stolta furstar hämtade ur Artursagorna och folksagorna och bearbetade för barn. I garderoberna hemma grävde jag fram gamla sagoböcker från sekelskiftet där berättelserna kunde varit skrivna av Lord Dunsany. Vid den tiden, förra sekelskiftet alltså, skrevs det en hel del konstasagor som publicerades i jultidningar och dyligt. Jag har samlat ihop namnen på ett tjugotal svenska författare av sådana berättelser. En del av dem är kända än idag, som Helena Nyblom, Anna Wahlenberg, Elsa Beskow...

Jag uppskattade de här historierna lika mycket som de jag läste i HÄPNA!, men det fanns en skillnad. SF gav mig det här berömda *sense of wonder* -- upplevelsen av fantasyn var annorlunda. SF kunde tänkas hända mig. Trots allt fantastiskt var det ändå realistiskt på något vis. Men inte ens under min mest romantiska period hade jag kunnat tänka mig att de här sagorna kunde bli verklighet. De fungerade på ett annat plan. Jag anser också att det är fel att tala om verklighetsflykt här -- det kan naturligtvis vara det -- men god SF och fantasy

är något mycket mer. De vidgar medvetandet (eller kanske omedvetandet, det undermedvetna; låt fackfolk slåss om rätt termer); SF på ett yttre plan och fantasy på ett inre. Denna uppdelning innebär inte någon betygssättning. Det tycker jag vore lika meningslöst som att gräla om vad som är bäst: varmt eller kallt.

Det har skrivits åtskilligt om betydelsen av vår fantasi på senare år och det är sannernligen ett intressant ämne. När det gäller fantasy har vi ju också det här med arketyper. Fantasy måste vara verkligt maffig för alla arketyppforskare. De måste känna sig som en paleontolog på vandring genom ett kalkstensbrott. Vad gäller SF så lär en psykolog i USA (var annars) ha gjort en studie på SF-fandom därstädes, vilken strax mörklades. Jag vill minnas att Lars Olov Strandberg mellan jordnötterna berättade om detta fall vid ett möte på Folkskolegatan hösten 1964. Det var tider det. Folkskolegatan alltså.

Alltnog: när Tolkiens *Sagan om Ringen* dök upp över den svenska horisonten kring 1960 var marken väl förberedd hos mig. Jag läste och svävade iväg ut i fantasyns hisnande rymder som om jag hade klivit ut ur rymdskeppet *Enterprise* och glömt livlinan hemma. Och jag svävar där än. Möjligen är svävandet numera mer måttfullt, men livlinan förblir borta.

Sammanblandningen av SF och fantasy ovan är fullt medveten, för rägångarna har ju alltid varit lite oklara i gränsbygderna. Herberts *Dune* till exempel ser jag som en klar hybrid. Magin och ocerna i fantasyromanen motsvaras av superfantastisk teknik och små eller stora gröna män i SF-ditot.

Nå, allt nog. Utanför bokomslagen gick livet vidare och jag med det. Jag växte upp och blev ingenjör. Alla unga pojkar i slutet på 50-talet blev ingenjörer. Det var inget att snacka om. Alla unga flickor i slutet på 50-talet blev gifta eller sjuksköterskor. Shit happens... Livet var sånt och man funderade inte närmare på det. Att jag läste böcker som en galning (inte bara SF och fantasy), och var djupt intresserad av historia och språk, störde inte till en början. Livet var sånt. Men när jag varit ingenjör några år och kunde jobbet och inte hittade någon ytterligare mening med det, beslöt jag mig för att bli humanist. Jag läste litteraturvetenskap och historia bland annat och fann att detta nog var min musik. Jag fick beställning på en bok om magi av Askild och Kärnekull, den var hemskt rolig att skriva. Sedan översatte jag en del och det var hemskt tråkigt och så hade jag plötsligt arbete på ett bokförlag. Det var Lindqvists förlag, som en gång framför allt varit ett betydande barnboks-förlag. Nu var det definitivt på fallrepet efter ett par misslyckade spekulationer några år innan. En ny ägare hade tillträtt och han frågade om jag ville jobba som förlagsredaktör. Jag var inte säker på vad det innebar, men jag tyckte det lät kul och så gjorde jag det. Det var kul! Jag fick här möjlighet att ge ut SF och fantasy. Det var i mitten på sjuttioalet, så det fanns en del att göra. Jag vill minnas att den första rena fantasyromanen jag gav ut var Joy Chants *Röd måne och svarta berg*. Den fick i allmänhet goda recensio-

ner, utom av en magsur recensent i Uppsala Nya som beskyllde mig för att rida på Tolkienvågen.

Det var klart att jag gjorde! Tycker man om en viss typ av böcker och man jobbar på förlag och man tror att det kan finnas en marknad för de här böckerna, så visst ger man ut dem. Det gör man väl också om man inte är så förtjust i dem, men det är roligare om man gillar dem. Låt mig så här i förbifarten göra fullständigt klart att de flesta förlagsmänniskor faktiskt tycker om böcker.

Att böcker helst ska ge vinst är en annan självklarhet som många ondgör sig över. Men får man inte igen vad det kostat att ge ut böckerna, blir det snart inga böcker alls. Det hände med Lindqvist förlag. Efter tre år stod det på näsan. Och jag hamnade istället på Askild och Kärnekull.

Här hade stolta traditioner byggts upp av Sam J Lundwall och John-Henri Holmberg vad gäller fantasy och SF. Sam J introducerade James Branch Cabells märkliga författarskap och en rad kända SF-författare, inte minst Isaac Asimov och hans romaner om Stiftelsen, vilka fortfarande utkommer genom alla ägarskiften och namnbyten. John-Henri fortsatte på SF-vägen med namn som Delany, Heinlein, Vance och vår egen Bertil Mårtensson.

När jag kom in i bilden 1977 hade SF-serien lagts ned och entusiasmen för SF var ringa. Jag lyckades dock få ut Frank Herberts *Dune* (1982) och det bröt i viss mån isen och Asimov började skriva igen och kom med sina sena robot- och stiftelseromaner. Stephen Donaldson inledde min fantasyutgivning 1983 och senare kom Robert Jordan och andra.

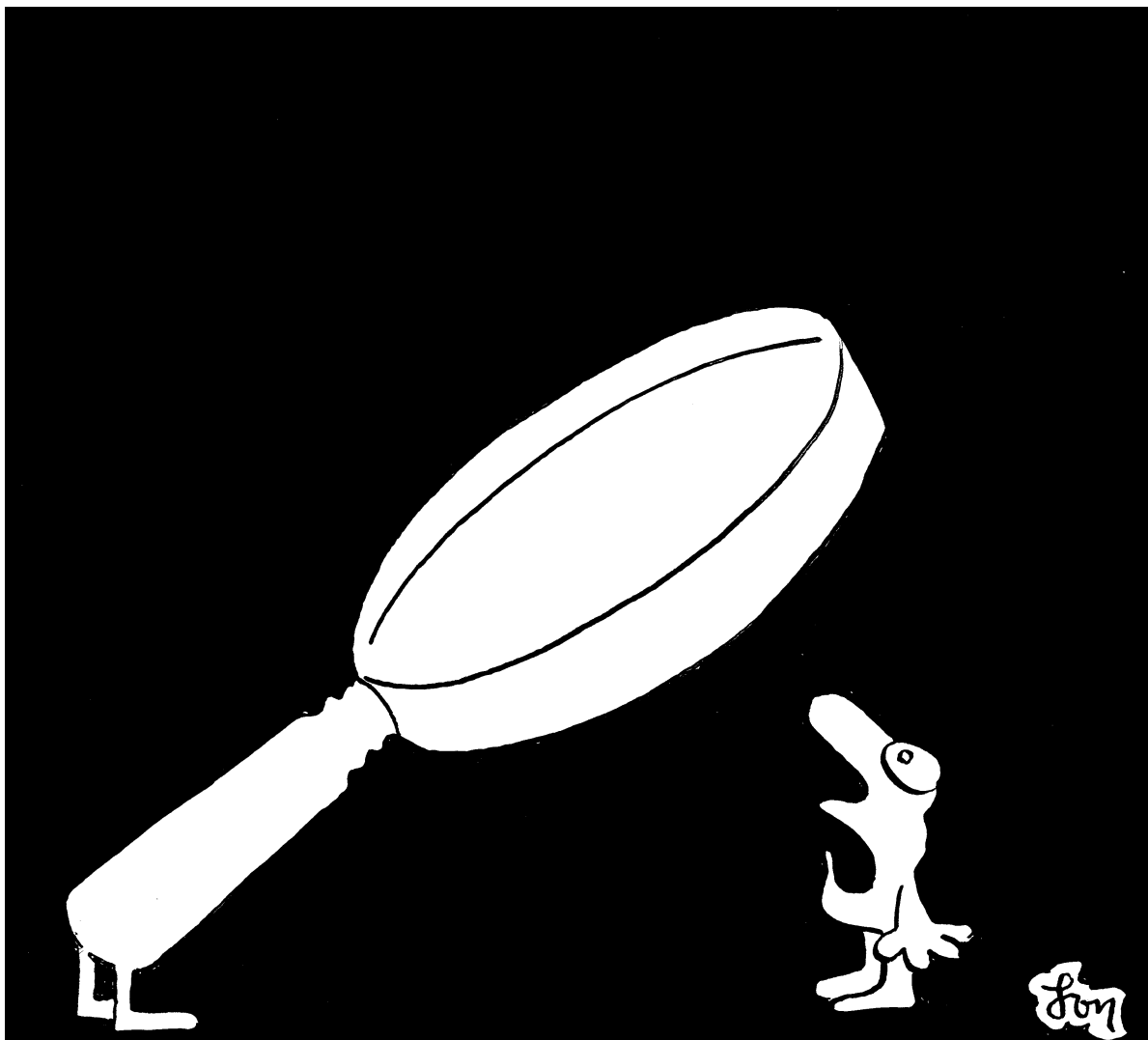
När jag nämner Donaldson vet jag någon här i salen som det knyter sig i magen på och som upplever verbala ryckningar i lillhjärnan. Jag säger inte vem det är, men hon översätter Eddings. Det är nämligen så att Donaldson är mycket speciell på många sätt, inte minst gäller det språket. Den stackars översättaren befann sig i ett slags litterärt Amazonas bland slingrande ordlianer och blodsugande satsdelar och där fientliga ordstammar lurade i språkdunklet och besköt henne ur bakhåll med förgiftade stilar. Hon klarade emellertid uppgiften med den äran, men årtal efteråt led hon av ordbrukarnas motsvarighet till granatchock och fick svårartade symtom så fort hon hörde författarens namn.

SF har alltså numera hamnat litet i bakvattnet, men det ges dock ut SF. Mycket av den litteraturen har dock i Sverige slukats upp av huvudfåran, blivit erkänd, och det kanske inte är helt fel. SF lever därför

ännu men tycks har tappat status som egen genre. Det utgör dock inte på något sätt ett hinder för folk att samlas som vi gör nu. För oss är SF fortfarande en genre. Utvecklingen kan snarare innebära att vi får SF-romaner av högre klass rent litterärt. Kiosksatser kommer dock alltid att finnas, här som i andra genrer.

Utbudet av fantasy är däremot ännu flödande rikt och gensvaret från läsare och recensenter är stort. Inte alltid positivt, förstås, och det finns givetvis mycket som är skräp, men fantasy verkar beröra också dem som egentligen inte gillar det.

Jag vill avsluta med att säga att det som djupast har varit drivfjädern för mig när det gäller att ge ut fantasy -- och SF, har varit detsamma som när jag och ett par vänner startade Tolkiensällskapet i Stockholm, nämligen det att jag anser att just fantasin är en av de viktigaste skapande källorna för människan. Det låter föga originellt. Men när Forodrim, Stockholms Tolkiensällskap, grundades 1972 satt fantasin trångt i det här landet. Det gensvar vi fick visar att behovet fanns där. Forodrim var en av flera motrörelser som vaknade vid ungefär samma tid, ibland ovetande om varandra. Jag är ingen blåögd idealist, jag är helt enkelt övertygad om att det förhåller sig så här. Det är bara så.

BOKRECENSIONER

Engelska

Charles Sheffield: *Aftermath* (Bantam Books 1998, 452 s.)

Det är inte alltför långt in i framtiden, närmare bestämt år 2026. Jorden står inför sin värsta katastrof sedan dinosaurierna dog ut. Alpha Centari för nämligen för sig att supernova och växer sig så stor att jorden ser ut att få två solar på himmeln. Det visar sig också att jorden har gräslig otur. En stråle av gammastrålning träffar rakt på jorden och i ett slag slås alla mikrochips ut. Hela den moderna världen slocknar. Dessutom plågas planeten av häftiga klimatförändringar såsom stormar och översvämningar. Australien, Sydamerika och Afrika finns inte mer. De länder som haft en snabb utveckling och är mycket beroende av mikrochips, dvs Asien och Indien, slungas ner i total anarki. Bäst klarar sig de länder på norra halvklotet som har haft en lugn och stadig utveckling är Europa och naturligtvis USA och Kanada.

Vi får följa tre parallellhandlingar. En grupp cancersjuka individer som genomgår en ny behandling, inser att deras läkare som ger dem behandlingen är döda. Den ende som kan hjälpa dem är en läkare vid namn Oliver Guest, som nu ligger nedsövd i juridisk sömn som straff för att han har mördat nitton 14-åriga flickor. Han är av klassisk Hannibal Lector-typ, ett geni och mycket farlig.

Den första bemannade marsexpeditionen återvänder till jorden efter en lyckad resa från mars. De får problem med att ta sig ner till jordens yta och när de väl lyckas, blir de tillfångagagna av domedagssekten Guds Öga.

Vi får naturligtvis också följa USA:s mycket duglige president, som snart inser att det har fallit på USA:s lott att rädda världen, igen.

Romanen är en flyhänt skriven amerikansk thriller. Jag insåg under läsningen att det här måste vara nästa amerikanska storfilm. Den har allt. Maffiga rymdscener, stora katastrofer, galna läkare, en grym sekt och USA:s president räddar än en gång världen.

Boken roade mig, jag blev smått impoprad av hur författaren ställer upp en katastrof så att USA måste bli världens räddare. Hur kan den ene regissören/författaren efter den andre så okritiskt och självbelåtet hävda att USA är den bästa platsen på jorden? De flesta andra har ett visst mått av självkritik, som amerikaner verkar sakna. Aftermath är likt Independence Day, god katastrof-sf om man bara står ut med den amerikanska patriotismen.

Carolina Gómez Lagerlöf

[Det är än mer förvånande att en sådan här historia får komma igenom en redaktion utan att någon reagerar över de klasar med felaktigheter som tycks förekomma: a) Alpha Centauri kan inte förvandlas till en supernova lika lite som vår egen sol (idiotiskt val av

stjärna m.a.o.) b) Elektronik är känslig för elektriska och magnetiska störningar, men tål gammastrålning hyfsat. Om dosen är så hög att datorerna dör, lär vi allihop minst få strålsjuka eller ännu värre. c) Om chiptillverkarna i Asien går under gör Väst det med. 95% av alla chip i rymdfärjan är t.ex. asiatiska.

Om man nu ska fortsätta skriva/filma 'America saves the day' alster kan man åtminstoneförsöka få en story som är avlägsen sannolik. Man undrar vad redaktörerna sysslat med egentligen - red. anm.]

Paul J. McAuley: *Child of the river* (Avon books, 306 s)

I Paul J. McAuley's senaste roman utspelar sig i en märklig värld vid namn Confluence. På himlen kan man se det svart hålet, the Eye of the Preservers, små maskiner susar runt i luft och på land som insekter utan att någon riktigt förstår var de kommer ifrån och hur de fungerar. Världen befolkas av olika släkten som jag först uppfattade som vanliga människor, men som sedan visar sig vara mänskliga varelser med olika djur som förfäder. Vi möter råttmänniskor som bor utanför den stora staden Ys, vargmänniskor finns på slätterna osv. Alla släkten har sin egen skapelseberättelse, sin egen kultur och deras levnadssätt påverkas av från vilket djur de kommit ifrån. Bokens huvudperson är Yama, ett hittebarn, hittats på en båt som flöt längs den Stora Floden som rinner vid staden Aeolis. Han uppföstras av stadens präst och det är snart uppenbart att det är något speciellt med Yama. Ingen vet vilket släkte han hör till. Han är inte lik någon och han kan också kontrollera maskinerna. Yama är tvungen att lämna Aeolis för att bege sig till den stora staden Ys och ta reda på vem han är och vilket släkte han tillhör.

"Child of the river" är den första delen i en trilogi om världen Confluence. Den är upplagd som en klassisk fantasy, men man anar ändå att den inte fantasy. Paul McAuley sade då jag träffade honom på sf-kongressen Confuse, att den första delen ligger mycket nära fantasyn men att sf-dragen skulle bli mycket mer framträdande i de senare delarna.

I mitt tycke hör "Child of the river" till det bästa han har skrivit. Jag har sällan läst en beskrivning på ett så märkligt samhälle. Det ligger en trolsk atmosfär över hela boken som är fascinerande.

McAuley's starka sida har varit beskrivningarna på de olika världar han har skrivit om, med handlingen många gånger inte hållit ihop så bra. Ibland har de blivit alltför komplicerade för att egentligen intresserad läsaren. I den här boken har han hållit sig till en ganska enkel handling och det fungerar mycket bra.

"Child of the river" är en utmärkt bra bok som jag hade stort nöje av att läsa. Jag ser fram emot de följande delarna.

Carolina Gómez Lagerlöf.

Kristina Kathryn Rusch: *Alien Influences* (Bantam Books, 1997, 340 s).

Justin Schafer, en xenopsykolog, bli kallad till den mänskliga kolonin på planeten Bountiful. Flera barn har, under den senaste tiden, hittats mördade. Deras händer, hjärtar och lungor har avlägsnats. Misstankarna går till planetens urbefolkning, dansarna (the Dancers). Justin Schafer börjar att undersöka omständigheterna kring mordet och inser snart att dansarna är oskyldiga. Det visar sig att det är kolonins barn som utfört mordet.

Detta är den spännande upptakten till "Alien Influences". Jag var utomordentligt nöjd så här långt i historien. Äntligen en sf-roman som utnyttjar sf:s möjligheter att behandla ett så brännande och aktuellt moraliskt problem, som det fruktansvärda när barn mördar andra barn. Här tillkommer också den delikata frågan: Vad gör man när en utomjordisk ras påverkar barn till den grad att de identifierar sig mer med dansarna än med människorna i kolonin?

Till min stora besvikelse vågar inte Rusch löpa linan fullt ut. Hon ställer upp problemen. Hon låter förvirrade psykologer börja inse att barnen kanske inte längre är riktigt mänskliga. Vad har hänt? Slut på första delen.

När nästa kapitel börjar är det plötsligt flera år senare och barnen är vuxna. Författaren hoppade helt enkelt över det moraliska dilemma. Så fegt! var min första spontana tanke. "Alien influences" kunde ha blivit en intressant betraktelse av ett aktuellt problem med utomjordiska aspekter. Istället blev det en sf-roman i mittfåran. Den har vissa stråk och idéer som kunde ha blivit något om författaren orkat eller vågat utveckla dem, t.ex. vad är det för skum drog som den vuxna befolkningen i kolonin använder? Trots att min besvikelse var stor över att boken inte höll vad upptakten lovade, så kan jag inte påstå att "Alien influences" är en dålig sf-roman utan snarare en ganska medelmåttig sådan.

Carolina Gómez Lagerlöf.

Ian M Banks: *Inversions* (Orbit, London)

Så har då Banks äntligen kommit med ännu en efterlängtd Culture-roman!

Som vanligt har han bytt berättarstil - hittills har inga böcker varit den andra lik i serien i det avseendet - och verkligen "inverterat" dramainvån i förhållande till den föregående "Excession" där galaxens öde

åtminstone för ett tag tycktes stå på spel. Jag uppskattar verkligen det försöket, för Excession kändes både aningen forcerad och "stiftelsesjuk" (jämför Asimovs stiftelsesvit, a'la "Vad Ska Hända Med Galaxen"), medan Inversions sysselsätter sig med personöden snarare än händelser. Våld och "action" är nästan helt frånvarande och jämfört med "Consider Phlebas" eller "Use of Weapons" är Inversions direkt pacifistisk.

Vad som skiljer ut Inversions från resten av serien är ramen och scenen för berättelsen. Redan i förordet får man klart för sig att boken består av två delar, dels återberättat av en fiktivt "författare" ur jag-synpunkt, dels en återgiven historia som utvecklar sig parallellt och blir känd för "författaren" först långt senare. Denna senare hälft är återgiven på Banks sedvanliga vis, medan "jag-delen", även om jag tyckte både språket och berättelsen i denna kanske var bättre, har en tendens till att bli lite väl uppstyld och t.o.m. tungläst ibland. Något man definitivt inte vant sig vid när det gäller Banks. Det gör det inte dåligt, men lätheten i texten försvinner bitvis.

Medan alla tidigare Culture-romaner varit uttalat futuristiska, utspelar sig Inversions dessutom uteslutande i en främmande värld motsvarande ungefär vårt sena 1500-tal eller tidiga 1600-tal. En generation tidigare har det stora Imperiet fallit efter en kosmisk katastrof med kometnedslag över stora delar av den civiliserade världen och som förintade den kejserliga huvudstaden. Kungadömen som tidigare ingått i Imperiet är nu självständiga, och stora handelsflottor (som de Ostindiska kompanierna ungefär) behärskar haven till stor del.

I ett av dessa Kungadömen återfinns den kvinnliga hovläkaren Vosill, vars assistent utgör bokens "jag" och fiktiva författare. I grannlandet har kungen störtats av en general, vars livvakt DeWar utgör den parallella berättelsens huvudperson. Både Vosill och DeWar får kämpa mot intriger och mord/mordförsök i hoven, men klarar sig anmärkningsvärt väl. För oss som läst resten av serien står det snabbt ganska klart att DeWar och Vosill har ett förflutit i Culture och på något sätt valt att emigrera till (alternativt missionera eller roa sig i) denna historiska icke-tekniska värld. På grund av bokens uppläggning, d.v.s. att den skenbart återberättas av hovläkarens assistent som är född och uppvuxen på planeten, finns inte någonstans klara eller tydliga referenser till Culture eller högre teknologi, utan enbart vaga ledtrådar som det är upp till läsaren att tolka. Känner man till Culture blir dessa ledtrådar ganska tydliga, men om det är den första boken man läser i serien är det stor risk att man inte blir klok på det hela - Vosills för Kungen något märkliga behandlingsmetoder är inte mer avancerade än att de kunnat hämtats från 1950-talet, (möjligt bröd "penicillin etc.) Vosill och DeWar kunde lika gärna komma från planetens egen framtid, ett annat solsystem, eller kanske t.o.m. Jorden.

Det är en klar svaghet i romanen. Likaså är själva scensättningen lite märklig. Egentligen har romanen en utpräglad karaktär av "historisk berättelse" med engagerande personhistorier. T.o.m. språket är tidvis gammeldags högravande när "jaget" ska återberätta vissa händelser, men eftersom det handlar om en helt främmande värld utan

minsta geografiska eller historiska likhet med vår egen faller den som sådan. Det är om möjligt ännu svårare att klassa den som Fantasy. Återstår SF, men efter att ha läst färdigt Inversions har jag mycket svårt för att klassa den som sådan också. Det är helt enkelt en hybrid som antagligen mått bäst av att ha skrivits som en frästande bok. För de som funderar på att läsa något ur serien - **välj en annan titel och återkom till Inversions senare!**

Sammanfattningsvis är Inversions en väl-skriven, intressant historia med mycket liten koppling till övriga Cultureromaner. Jämfört med övrig SF är det förstklassig litteratur, men tittar man på resten av Banks SF verk blir det tyvärr på grund av rörligheterna och det ottydliga upplägget där man sitter och letar efter Culture-inslag en roman under hans sedvanliga genomsnitt i mitt tycke. Den ökade konstnärliga kvalitén räcker inte för att uppväga dessa sidor. Samtidigt kanske en sådan jämförelse är fel eftersom Inversions är något helt nytt, men jag har vant mig att vänta mig det bästa av Banks, och dit har Inversions en bit kvar. Betyget blir helt enkelt "snäppet under".

Stefan Mankefors.

Sheri S. Pepper: *Family Tree*

Att det kan börja så otroligt lovande och sluta i ett sådant platt fall. Från att ha varit en fascinerande liten historia om tidresor och levande vegetation, förvandlas Sheri S. Peppers *Family Tree* till en ganska löjlig och moraliserande aktivist-javisst-bibel, i vilken moralkakorna haglar.

Family Tree tar sin början i nutidens USA, då poliskommissarie Dora Henry upptäcker en underlig växt i sin och sin makes annars så prydliga trädgård. Ogräset växer hejdlöst, och verkar besitta viss intelligens. Så slussas man snabbt vidare till en ganska typisk fantasy-värld, i vilken en äkta quest story med alla nödvändiga element inleds; ett par prinsar, en ung flicka, några spådomar och något att leta efter. Det hela är dock inte som det först verkar, och Pepper fäller flera elaka kommentarer om hela fantasy-genren. I själva verket utvecklas *Family Tree* till en framtidsvision, och det vanliga "åka-tillbaka-till-dåtiden-för-att-ändra-nutiden"-fenomenet. Det hela blir som science fiction i fantasy-skepnad, och det är ju litet fränt.

Spännande teorier om tidresor och framtiden i all ära, men den politiska korrektheten i boken tar överhanden och blir allt för kväljande. Huvudpersonen Dora Henry för långa utläggningar om människors ondska och maktbegär, samt samhällets korrupthet. Individerna från framtiden fasar sig över människornas sätt att offra djur och natur i sin strävan efter pengar. Det visar sig också vara denna nonchalans i människans natur som leder till hennes undergång och fall... Summan av kardemumman verkar ändå vara för Pepper, att inte behandla djur illa, och inte skövla skogarna. Det kommer enligt henne inte hålla hur länge som helst. Det visas inte minst genom det sätt som människor kommer att behandlas i framtiden; som packåsnor och slavar.

Till bokens försvar måste ändå nämnas det mycket lättflytande språket, och det

faktum att det trots löjlig handling ändå är svårt att lägga boken ifrån sig. Den är mycket spännande – faktiskt. Dessutom är själva resandet i tiden litet intressant och ger lite eftertanke; något som glömdes i dåtiden måste ju ändå finnas kvar i nutiden, för det är ju inte som att glömma någonting på en helt annan plats. Eller?

En lovande början som rinner ut i sanden. Trots utmärkt språk räddas inte boken riktigt. Kan kanske dock vara något underhållande i sin absurditet. Vem kan ta en bok på allvar, i vilken huvudpersonen diskuterar tidresor med en gris – som dessutom svarar?

Karin B Lundwall

Terry Brooks: *Running with the demon*

Här har vi en ganska intetsägende bok som rakt igenom håller relativt låg profil, och inte lämnar några direkta avtryck efter sig. Det mest uppenbara med *Running with the demon* är att det goda är så otroligt gott och det onda så gränslöst ont. Allt är antinger eller, det finns liksom inget mellanting; såsom det ofta faller sig i den här typen av böcker. I denna mycket lågmälda bok tas de klassiska problemen åter upp; det onda vill ta över det goda det hela resulterar i en maktkamp mellan de båda. Undrar vilken sida den är som brukar vinna.

Boken är den första i en serie; hur många böcker det kan tänkas bli vet man ej. Platser är Illinois i USA, tiden är nutid. Ondskan har anlänt i form av en demon, ondskan personifierad; godheten i form av John Ross "Knight of the Word"; komplett med trollstav och allt. Dessutom figurerar en ung flicka som besitter vissa magiska krafter – självklart på det godas sida.

Trots vissa rätt spännande avsnitt är *Running with the demon* en bok som slinker rätt obemärkt förbi. Man har läst hundra böcker som liknar den, och den tillför inte speciellt mycket nytt till genren. Dock kan det kanske vara en trevlig bok att läsa på tunnelbanan då man ändå inte har annat för sig – lättflytande språk och spännande handling är aldrig fel. Dessutom bjuder Brooks på väldigt levande och stämningsskapande beskrivningar av omgivningarna; han har känsla för den heta, soldrypande, svettdroppande amerikanska högsommaren, med dess glittrande asfalt och tunga luft. Dofter och ljud framträder väldigt tydligt. Ändå får man lätt känslan av att han skriver till viss del på rutin. Språket bjuder inte på några större överraskningar och samma mall för hur saker och ting bör uttryckas verkar ha använts rakt igenom.

Brooks skaffar sig flera billiga poäng genom att ta upp "moderna" fenomen; flickor som är en av huvudpersonerna är uppenbarligen någon sorts grungare som diggar Nirvana, och hennes datanördiga kompis bär en t-shirt med texten "Microsoft rules". Kul, kanske. Det hela blir dock väldigt ytligt, och inte på något plan får man veta så mycket mer om tillvaron.

På det hela taget är *Running with the demon* en underhållande bok, men inte så mycket mer. Facinerande ondskefulla varelser förekommer, även så spännande händelser och sympatiska människor. Men der tränger inte ner på djupet och man glömmes bort den så fort den ställs tillbaka på hyllan. Men det hindrar ju inte att man har kul åt det

så länge den läses.

Karin B Lundwall

Neil Gaiman: *Smoke and mirrors*

Neil Gaimans nya verk är en novellsamling med mycket varierande innehåll, som växlar mellan renodlad skräck och litet mer klatschiga humororgier. Samlingen är en salig blandning av alster från olika tider i författarens liv, alla med olika utgångspunkt och handling. Där finns allt från mer eller mindre klassiska skräcknoveller och Lovecraftpastischer med glimten i ögat, till verklighetsbaserade framtidsberättelser och något rekonstruerade versioner av kända sagor. Alla är relativt lättlästa samt har den självklara och speciella Gaiman-touchen. Samlingen börjar mycket effektivt med novellen "The Wedding Present" som handlar om ett nygift par vilket får en mycket speciell bröllopsgåva; en novell som får det att krypa in på bara skinnet, och vars avslutning får en att undra om det inte vore bäst att aldrig någonsin ta emot en present mer. Raskt slussas man sedan till novell nummer två; "Chivalry", i vilken den stereotypa engelska äldre damen Mrs Whitaker hittar den heliga graal på loppis, köper hem den, och ställer den på spiselkranen. När sedan en riddare av kung Arthurs runda bord ringer på dörren och vill köpa hennes fynd, vill Mrs Whitaker inte alls göra sig av med den. Dock bjuder hon riddaren på te och hemlagad kaka innan hon skickar iväg honom.

Smoke and mirrors består av 30 fristående noveller; vissa endast en sida långa, andra upp till 20-30. Kvaliteten är dock ofta lika skiftande som antalet sidor. Det är inte så att vissa av novellerna är uttalat dåliga, utan snarare mindre bra än vad man bör vänta sig av en sådan som Gaiman. Medan en del av novellerna är kvicktänkta, genomarbetade, väl skrivna och ofta en fröjd att läsa, finns det vissa som trädar på in i det oändliga utan att lämna något vidare avtryck. Som helt enkelt inte har riktigt samma gnista. Något av Gaimans talang är att han kan skriva väldigt kort, väldigt effektivt, men samtidigt väldigt gripande. Han behöver inte många ord för att beskriva just den stämning han vill ha fram. Dessvärre segar de något längre texterna iväg, eftersom de av naturliga skäl inte är uppbyggda på samma korta, snärtiga sätt som Gaiman handskas så bra med. I de (för) långa poesiliknande ordbajseriorgierna som tar upp relativt stor del av samlingen, där Gaiman försökt låta litet gammaldags poetiskt med mycket ord och upprepningar, är detta extra tydligt. Tyvärr.

Dock går det som en liten och mycket angenäm lovecraftisk röd tråd genom de flesta berättelserna, eftersom de oftast byggs upp på ett mycket effektivt sätt, för att sedan avslutas med en dramatisk smäll alldeles i slutändan. Gaiman drar fram nya vinklingar och idéer som man själv inte tänkt på tidigare, men som ändå känns väldigt självklara. Över huvud taget är det lätt att svälja Gai-

mans fantastik eftersom han skriver på ett väldigt övertygande sätt, som till exempel när han i "The Price" personligen möter djävulen, och han beskriver det på ett sådant levande och ändå ganska odramatiskt sätt att det verkar hur trovärdigt som helst.

I bokens introduktion finns en lista över samtliga noveller, samt en förklaring hur, när och varför de kom till. Sådant kan i vissa fall kännas litet väl överpretentiöst, men i detta fall ger det en ny dimension till berättelserna.

Slutligen är alltså boken helt klart läsvärd. Novellerna är som oftast intelligenta, lättlästa och kvicktänkta. Något att bita för nya och gamla Gaimanfans.

Karin Lundwall

Stephen Donaldson: *Reave the Just and other tales*

Efter Donaldsons första novellsamling, Daughter of Regals, tog det fjorton år att sammanställa Reave the Just. Den tidigaste berättelsen är daterad från strax innan The Mirror of her Dreams skrevs; den senaste är knappt två år gammal. Materialet består både av historier skrivna på beställning, och en hel del, erkänner han i förordet, är självterapiarbete. Oavsett sin upprinnelse är de alla mer eller mindre filosofiska funderingar kring människan och hennes väsen, i förklädnad av en saga, om än oerhört skickligt konstruerad.

Inledningsberättelsen ,Reave the Just, tar itu med frågan om människans vilja och hennes alltför ofta bortglömda möjlighet att ta makten över sitt eget liv.

,Penance, är en vampyrs försvarstal. I sin längtan efter att få uppgå i en gemenskap har han sökt sig till den kristna kyrkan, men upptäckts av inkvisitionen som visar sig vara grymmare än de Helvetets varelsor de säger sig bekämpa. Mer av människans grymhet undersöks i ,The Kings of Tarshish Shall Bring Gifts, där den unge prins Akhmet drivs till större och större excesser, och otäcka bestraffningar och experiment på sina undersåtar, i sin förvirrade strävan att förverkliga de fantastiska drömmar han har nattetid.

Men människans godhet är inte glömd här: kvinnan i ,The Woman Who Loved Pigs, är den lokala byfånen med en stor kärlek till grisar. En trollkarl på flykt förklarar sig till en galt med avsikten att manipulera henne för sina ändamål, utan att räkna med bybornas lojalitet till sin älskade griskvinna.

Donaldsons historier är intelligent och sinnrikt skrivna med en kärlek till berättande som lyser igenom överallt, och det är för det mesta en njutning att läsa. Tyvärr ägnar han sig ibland så mycket åt hantverket i sig att känslan går förlorad, och vad som egentligen är en gripande berättelse förlorar sig i filosofiska vindlingar och intrigkonstruktioner. Trots det är detta uppfriskande läsning i det enorma hav av mer eller mindre slätstrukna genreböcker som riktigt bra fantasy riskerar att drunkna i.

-Karin Tidbeck

Jamil Nasir: *Tower of Dreams* (Bantam Books 1999, 248 s)

Tower of Dreams saknar varken intrig eller intressanta personer, men det är miljöskildringen som är bokens verkliga styrka. Med säker hand målar författaren en detaljerad och övertygande bild av det tidiga tvåtusentalets mellanöstern, och på sätt och vis gör han kanske med Kairo vad Anne Rice gör med New Orleans. Den exotiska och för mig okända miljön gör också att den teknologi och de förhållanden som tillhör bokens framtidskildring smälter in nästan omärkligt. Skarvar och fogar försvinner liksom under tjocka lager lokalfärg.

Handlingen cirklar kring en man med ett aningen besynnerligt yrke, Blaine Ramsey är nämligen vad man kanske skulle kunna kalla en professionell drömmare. Han har förmågan att, med hjälp av lite modern elektronik och ett par koppar tivelaktigt the, uppfatta strömningar i de kollektiva undermedvetna. Hans iakttagelser ligger sedan till grund för den nya generationens högpotenta reklam och design, som talar direkt till betraktarens id.

En dag sitter Blaine i godan ro ute på de arabiska vischan och insuper sitt skumma the och den lokala atmosfären, när hans drömmar plötsligt börjar hemsökas av mystisk kvinna, för att sedan ta en mycket obehaglig vändning. Detta föranleder en mängd mer eller mindre frivilligt detektivarbete från Blaines sida, och vi får följa honom på en resa genom ett överbefolkat och jordbävningsdrabbat Egypten som håller på att slitas sönder av politiska och religiösa motsättningar.

Även om boken utspelar sig mitt i er enorm kulturkrock, och i ett politiskt landskap som säkerligen uppfattas som högaktuellt av de flesta läsare, så är det här inte en bok om konflikterna i mellanöstern. Visst frågorna och problemen finns där, och nog känns de igen från tidningar och TV, men de känns inte som bokens drivande faktor. De är hela tiden i fokus, men kompositionen är sådan att de smälter in som en del i en större helhet.

Att kalla Tower of Dreams för cyberpunk känns inte helt rätt, men om man nu absolut måste sätta etikett på den så ligger kanske den närmast till. En mera lågmäld och inte fullt så hip Virtual Light, förlagt till mellanöstern, och med ett helt annat språkbruk är Gibsons. Liknelsen haltar ganska illa, mer den kan i alla fall stappla sig till bokhandeln och tillbaka. En promenad som är väl värd besväret, i alla fall för den läsare som har Tower of Dreams med i bagaget på hemvägen.

Fredrik Nordström

Svenska

Rickard Berghorn: *Skymningscirkus*

Rickard Berghorn debuterade 1995 under pseudonymen Rickard Winter med novellsamlingen *Nattvaka*. Detta är hans andra bok och den ges ut av ett nytt förlag, Tredje Graden Förlag. Ett förlag, som de själva säger, *med höga ambitioner som vill ge ut fantasilitteratur, företrädesvis av svenska författare*. En recension på *Nattvaka* kan man hitta i Spectra nr 52, mars -95

Skymningscirkus är en skräckbetonad novellsamling som rör sig genom tid och gener. Den berör olika människor i olika skeenden i livet med ensamheten som gemensam knutpunkt. Man får följa dessa personers känslvandringar bland utanförskap, tomrum och oförmågan att fylla dessa. De är alla skrämmande berättelser om ångestladdade vardagar, ofta sett ur ett barns ögon; dennes längtan efter en uppmärksamhet som aldrig ges och vilja till bekräftelse av de fantasivärldar som barnet befinner sig i. Vuxenvärlden är en stängd plats och skuggorna på väggen får aldrig sin förklaring. Detta är en bok om människans ständiga kamp med sina egna spöken.

Skymningscirkus är en läsvärd bok. Den snuddar vid människans djup, hennes tankar och ideer i en ensam värld, och Berghorn har lyckats finna de ord och uttryck som fångar upp just de tingen. Novellerna är välskrivna och intressanta, var och en med sin historia men förlorar stundom sin genuinitet genom att vara alltför lika varandra i liknelser, metaforer och beskrivningar. Ibland lämnas språket lite uppstylat som om Berghorn skulle ha letat lite för länge efter rätt uttryck och kanske funnit det men därmed förlorat resten av meningen. Novellen *Där inga människor finns* är den novell jag tyckte sämst om just för det knaggliga språket och känslösa beskrivningarna som kommer om och om igen. Berättelsen känns väldigt lång och utdragen och säger egentligen inte särskilt mycket till skillnad från några av syskonnovellerna som är riktigt bra. *Under betongen* är den jag tyckte mest om för där har Berghorn verkligen hittat en helhet i både språk och handling.

Jag tycker om den sortens skräckböcker där skräcken inte återfinns i antalet bloddroppar eller sönderskurna kroppsdelar utan där den värsta rädslan finns inom människans själv. *Skymningscirkus* bjuder verkligen på detta.

Lisa Sjöblom

Pål Eggert: *Ars Moriendi - konsten att dö*. (Bokförlaget Paradishuset, Lund)

Ars Moriendi är Pål Eggerts debutroman samt Paradishusets första roman och andra alster totalt räknat. Den är - i svensk fantastik tradition - inte särskilt tjock, och mäter lite knappt 160 sidor. Trots det är det en fullödlig, mycket välskriven, tankeväckande, snabbt

och skickligt berättad historia. På ytan kan man först ana en medeltida klassisk fantasy berättelse; Draken har belägrat den franska staden Montris i århundraden, varje dag kräver den sin tribut i form av boskap och vilt, men en gång om året vill den ha en levande jungfru för att låta staden vara ifred. Ariette är uppfostrad i Carminerklostret med detta enda syfte i sikte, att en dag offras för allmänhetens bästa, tills riddaren dyker upp...

Så långt, tillsammans med träsnittet på omslaget och löftet om en "gotisk" roman tror man sig ana en "St Görän och Draken" eller "Tristan och Isolde" liknande berättelse. För de som verkligen bespetsat sig på något sådant blir boken en besvikelse, för den ändrar snabbt karaktär till något helt annat, och i mitt tycke mycket djupare och bättre. Pål Eggert tar oss snart med in i ett mångbottnat psykologiskt spel där allvar blandas med komik, verklighet med älvor änglar och djävlar. Berättelsen böljar fram och tillbaka mellan nutid och dåtid, men också mellan Ariette och andra personer/varelser. Han lyckades flera gånger överraska åtminstone mig positivt i berättelsen och flera underhållande sidohistorier vävs in utan att Ariettes historia på något sätt tappas bort.

Egentligen kan man väl konstatera att det är synd att boken är så kort som den är, Eggert hade mycket väl kunnat låta det hela svälla ut hundra sidor till. En vanlig författare hade troligen behövt dessa sidor för att lyckas knyta samman säcken också, men på något underligt sätt pressas historierna ihop utan att ta minsta skada, sammanlänkade av citat från klassiska verk och moderna musiktexter... Som trevande amatörförfattare kan jag bara konstatera att jag blir lätt avundsjuk över, men framför allt beundrar Eggerts förmåga att klara av det.

Finns det då inget negativt att säga? Jo, visserligen, men det är i mitt tycke småsaker. Som jag sa ovan är detta ingen bok med riddare och klingande svärdsdueller, så i det avseendet kan man möjligtvis tycka att omslaget och beteckningen "Gotisk roman" leder till fel associationer. Har man väl läst romanen passar det ändå trots allt in. Sedan är det klart behjälpligt om man är någorlunda välbevandrad i teologi och myter, det förhöjer klart läsglädjen. För den som inte är det kan det bli lite letande i den medföljande efterordet och kanske också i något uppslagsverk om man verkligen vill förstå allting. Efterordet upptäckte jag dock först efter att ha läst igenom hela romanen - det annonseras ingenstans i förord eller liknande, en miss kanske för den som inte vet vem Lilith är t.ex. Möjligtvis kan en läsare som är ovan vid Eggerts typ av berättargrepp också tycka att det blir mycket att hålla reda på, och att en del av historiens finesser är väl subtila, men det gör å andra sidan en andra läsning av boken bara desto roligare!

Å andra sidan gör de här "svårigheterna" Ars Moriendi till en rolig och annorlunda läsupplevelse för den som kräver lite mer. På det hela taget blir det ett mycket gott betyg åt

denna nya svenska fantastikroman. En lovan-
de författare inför framtiden!

Stefan Mankefors

Ars Moriendi - konsten att dö av Pål Eggert

Beställ ditt exemplar direkt från förlaget
genom att sätta in 135:- på pg. 454 02 40-1.
Uppsök även vår hemsida för aktuell infor-
mation om Bokförlaget Paradishuset!
[www.geocities.com/SoHo/Studios/2134]

Insändare

Eftersom denna spalt är ny i Spektra och det inte heller funnits något material liggande blir jag hänvisad att själv skriva det första inlägget. Jag hoppas och ser fram emot ett flertal roliga och livfulla insändare till nästa nummer och hoppas att en del av vad jag skriver här kan få er att ta tag i pennen eller tangentbordet. Bidrag lämnas med fördel elektroniskt till: sem@fy.chalmers.se, eller skickas på diskett.

Kris i SF-Sverige

Sverige är i kris, och då talar jag om SF-Sverige och inte den nog så deprimerande arbetslösheten eller backande tillväxten. Medan Fantasy till sist har fått ett storartat uppsving långt efter J.R.R. Tolkiens banbrytande verk, har SF i Sverige lagt sig ner och dött långvårdssöden. Överdrivet, tillspetsat? Kanske, kanske inte, men Delta har gått i graven, de stora förlagen ger på sin höjd ut något översatt då och då, och mycket annan svensk SF, inte ens översatt, finns det inte med undantag av några små, tappert kämpande förlag. Beskrivningen kanske kan tyckas orättvis, och vad då? Spektra kommer ju i alla fall ut?!

Jo, Spektra kommer ut, John Henri Holmberg ger ut böcker o.s.v., men vi kan inte längre försvara oss med att klimatet för SF är dåligt, att det sena nittioalet bara är en förlängning av det sena 80-talet och tidiga 90-talet. Det är det inte. SF-filmer och TV-serier i en omfattning som inte skådats sedan 70-talet väller ut över oss, med den skillnaden att idag är det jätteproduktioner, påkostade storfilmer i halvmiljard klassen och inte en 10 miljoner dollars B-film som StarWars 1 faktiskt var budgeterad som. "Arkiv X" drar miljonpublik, "Space: Above And Beyond" blev populär i breda kategorier, samtliga StarTrek serier är högpåslå och StarWars visas i Chalmers paradasalar, något som *aldrig* hänt tidigare eftersom SF tidigare varit i det närmaste tabu i vetenskapliga kretsar. Till allt detta kommer gränsfall som Jurassic Park och T2 m.fl. som varit rena kassasuccéer.

Hur kan SF i Sverige låta bli och lyckas i denna miljö, hur kan den Anglosaxiska SF litteraturen ha genomgått en enastående utveckling och den svenska helt enkelt försvunnit? Sverige är genomsyrat av Hollywoodsk SF, antalet välskrivande, hyllade författare som Banks, Stevenson, Clarke&Lee, Card, Gibson m.fl. finns i överflöd på den engelskspråkiga marknaden medan... Vi borde ha en boom liknande den på 70-talet, istället är vi döende. Slutsatsen kan inte bli annat än att det är kris i SF Sverige.

Jag vill nu inte påstå att jag sitter inne med svaren eller ens särskilt stor del av dem. Å andra sidan hoppas jag att budbäraren inte blir dödad bara för att nyheterna är dåliga... För dåliga är de, och den viktigaste delen i att lösa en kris är att förstå att den faktiskt finns. Den näst viktigaste är för den del av SF Sverige som fortfarande finns att göra sig hörd. Den som inte syns, finns inte! Det är något av ett svenskt nationalitetsdrag att tro att gott arbete alltid blir uppmärksammat. Det blir det inte om man inte påpekar kvalitén själv. Alltså: gör er själva hörda, skriva, skylta, väsnas så att inte minst förlagsvärlden (den del som övergivit SF) förstår att vi fortfarande är kvar!

En annan del av krisen är, som jag ser det, att SF Sverige i mångt och mycket är traditionsbundet. En stor del av hemligheten bakom både filmer, TV-serier och böcker från den Anglosaxiska världen är att man förstått att förändring är nödvändig för överlevnad. Inte minst gäller detta kvalitén i sig. Såväl filmeffekter som litterärt språk har förbättrats många gånger om utomlands sedan 70-talet. Man har också slagit sig in i nya genrer, i vissa fall skapat dem, som Cyberpunk, Arkiv X och "nästan möjliga" filmer som Jurassic Park eller Armageddon.

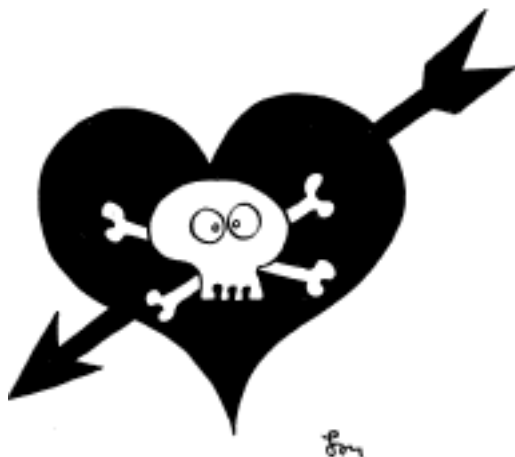
Inom litteraturen är detta extra tydligt: där SF klassades som uteslutande rent skräp på 70-talet hyllas idag Ian M Banks Culture-romaner i London Times som inte bara som bra, utan bland det bästa som skrivs i *England idag*. Kvalitén har mångdubblats och, misstänker jag, kraven från läsarna med den.

Borta är löst sammanhållna, dåligt genomtänkta historier. Borta är ett språk som ibland gränsade till ren amatörmivå, och rent löjväckande bakgrunds perspektiv. Jag säger inte att allt på 70-talet var dåligt, men toleransen var betydligt mycket högre.

Eller annorlunda formulerat, kan *ni* tänka er att gå och se en film där trickningen är så dålig att fokus på skådespelarna och bakgrunden inte går ihop någonstans i filmen? Antagligen inte. Varför då acceptera det inom litteraturen? SF i Sverige lever på, är beroende av svensk SF litteratur i mångt och mycket. Utländsk SF översätts sällan, romanerna är ofta tjocka (=dyra) och svåra att översätta och kommer ut först långt efter den engelska publikationen, vilket inte är särskilt kul för fansen. Dessutom utspelar sig händelserna sällan ens i Europa vilket inte direkt gynnar en översättning nu när "alla" kan engelska och "vet" hur New York och Los Angeles "ser ut". Svensk SF skriven på svenska för svenskar är nästan en nödvändighet för en återupplivning av genren, men för det krävs också ett medvetande hos författare och publicister om den nya tidens krav på både kvalité och språkkänsla.

Så vad är SFSF:s roll i det här? Kan vi, vill vi ta del av en nödvändig förnyelse? Ska vi t.ex. aktivt "väsnas" bland allmänheten, försöka värva nya medlemmar etc.? Om bara en tusen del av alla de som följer TV-serierna skulle gå med i SFSF skulle vi mångdubbla medlemsantalet. Vill vi det, ska vi det? Det är frågor som knappast jag eller någon annan enskild individ i SFSF kan eller bör svara på, i vart fall inte utan föregående debatt. Jag vet bara att om vi själva inte gör något, så måste vi hoppas på att någon annan gör det, för fortsätta som det är nu... Det håller helt enkelt inte i längden. Om SF Sverige är marginaliserat nu (i avseende på antal titlar t.ex.) i den största SF boomen på 25 år, vad händer då när boomen är över?

Stefan Mankefors

F y s i k X

Fysik X är, liksom en del annat i det här numret av Spektra, en ny spalt som är tänkt att fungera som frågespalt om fysik, kemi och teknik... kort och gott det mesta i naturvetenskaplig väg inom SF och annan fantasitik. Jag lovar att svara eller kommentera allting som kommer in i mån av tid, en del privat, och om det är roliga frågor, här i spalten.

En del av er, vem lurar jag förresten, nästan alla av er, tror säkert att "Fysik X" är någon slags kitchig variant på Arkiv X. Tja, tankarna går ju onekligen åt det hållet, och eftersom jag hoppas att både det rimliga och orimliga kommer behandlas här så småningom, är kopplingen inte helt fel. Begreppet "Fysik X" introducerades dock först av nobelpristagaren och bongotrumme-spelaren (sant!) R. P. Feynman för flera decennier sedan. Det var helt enkelt en föreläsningsserie där publiken fick ställa vilka frågor som helst om fysik, och Feynman skulle svara. Som det supergeni han var, ett snäpp under Einstein och minst ett par snäpp över Stephen Hawking i mitt personliga tycke, så gjorde han det också. Svarade på allt alltså.

Det kan jag redan nu säga att jag inte kommer klara av, men förhoppningsvis kan jag med tidens och bibliotekens hjälp svara på det mesta i alla fall. Några månader istället för fem minuter "live" underlättar ju onekligen... I de fall där jag inte hittar några svar, får ni nöja er med kommentarer och funderingar.

Så plita ner era funderingar och frågor, vare det sig nu gäller Han Solos laserpistol i StarWars eller "osannolikhetsdriften" i Douglas Adams "Lifatarens guide till galaxen". Jag lovar er: ingen fråga är för knäpp,

tokig eller dum - det är just det "X":et står för. Den vanliga fysiken och vetenskapen får fortsätta hålla till i mina artiklar - den här spalten är avsedd för era frågor, inte föredrag. Så skriv till: sem@fy.chalmers.se, eller skicka en diskett. Under tiden besvarar jag ett par frågor som inkommit från bekantskapskretsen:

Kan Asimovs robot-"positronhjärna" fungera i verkligheten? - Martin

Elektronhjärnor, d.v.s. datorer vet vi ju alla att de fungerar - ordet *positron* står för elektronens antipartikel, en positiv elektron. När elektroner och positroner möts förintas de i gammastrålning. Att Asimov använde ordet 'positronhjärna' får närmast se som konstnärlig frihet för att göra det hela lite mer 'coolt' - en äkta process som involverar så många positroner/elektroner som en modern dator skulle stråla ihjäl omgivningen.

I slutet av filmen/boken 2010 startar en fusionsreaktion i Jupiters inre så att planeten blir en liten sol. Kan detta inträffa? - Anders

Arthur C. Clarke är fysiker och en av de absolut noggrannaste författarna inom alla SF vad gäller tekniska detaljer. Endast rent oförklarade mysterier som utomjordingar etc. tillåts vissa friheter i hans böcker. Följaktligen är den förklaring som ges i '2010' helt riktig - genom att komprimera Jupiter tillräckligt hetas kärnan upp så mycket (flera miljoner grader) att en fusionsprocess kan starta. Denna avstannar dock om inte 'Monoliterna' fortsätter hålla Jupiter komprimerad. Ur mänsklig synvinkel spelar detta

ingen större roll, när väl Jupiter har blivit en liten sol tar det eoner av tid innan den forna planeten svalnar igen.

Är tidsresor möjliga? - Martin

Se mina tidigare artiklar i Spektra SF.

Jag har läst någonstans att livets uppkomst på jorden underlättats av månens tidvattenseffekt, men jag minns inte längre varför tidvattnet anses ha denna gynnsamma inverkan. Hur lyder teorin? Eller är detta bara något jag fantiserat ihop på egen hand? - Karin

Denna teori redovisas kortfattat bl.a. i Asimovs 'Stiftelsen och Jorden'. Det råder delade meningar om Månens inverkan, mer helt klart är att landlivet knappast skulle ha tillkommit utan den tidvattenzon med ömsom hav, ömsom land som Månen skapar. I vårt fall inte så tidigt som skedde. Jorden utan Månen skulle i mångt och mycket ha varit ett 'havsplanet'.

Dessutom har det argumenterats att Månen med sin tidvattenseffekt 'pumpar upp' tunga ämnen från Jordens inre till ytan, vilket a) ökar t.ex. järnhalten i jordskorpan (bra för civilisationens uppkomst), b) öka halten uran och torium i jordskorpan vilket ger fler mutationer och därmed snabbar på evolutionen. Det måste dock erkännas att b) är något spekulativt.

Stefan Mankefors

L i t t e r a t u r X

Litteratur X fungerar på samma sätt som Fysik X, men sköts av Martin Andreasson. Red. Anm.

Jag undrar vart John Sladek har tagit vägen. Vad jag vet har han publicerat en och annan novell i någon tidning, men några nya böcker har han inte skrivit. Fick han för lite popularitet för att fortsätta? -- "Orolig"

Kära "Orolig": Du skriver att John Sladek inte har utkommit med några nya böcker på länge. Det stämmer att denne rationalistiske satiriker - född i USA 1937, i två decennier bosatt i Storbritannien där han också SF-debuterade i "New Worlds" på 1960-talet, därefter återflyttad till USA och Minneapolis - under 1990-talet i princip har upphört att publiceras. De två senaste böckerna han utgivit är "Bugs" från 1989 och "Blood and Gingerbread" från 1990: den sistnämnda en omgestaltning av sagan om Hans och Greta som bara utkom i 111 exemplar. Han bidrog också med "Stop Evolution In Its Tracks!" i David G. Hartwells och Kathryn Cramers antologi "The Ascent of Wonder" från 1994.

Men i övrigt, som sagt, tystnad. Varför? Jag vände mig till Locus redaktion och fick det bryska svaret: "Därför att han inte skrivit någonting på hela nittiotalet." Den kände postorderbokhandlaren Chris Drumm fyllde i med gissningen att Sladek eventuellt har övergått till att skriva i tekniska ämnen, en teori som styrks av att han utgav en handbok i ordbehandling 1987 (försåvitt det inte rör sig om en namne) men som undergrävs av att inte heller någon aktuell sakprosa ur den Sladekska pennan går att spåra, varken i USA:s kongressbibliotek eller Storbritanniens nationalbibliotek.

Det finns dock ytterligare en aspekt, nämligen att John Sladek aldrig varit någon säljande författare. Hans Roderick-romaner ("Roderick", 1980, och "Roderick at Random", 1983) är de titlar som jag gissar har gått ut i störst upplagor, men inte ens dessa torde kunna betecknas som kioskvältare eller ens storsäljare. Denna aspekt går f.ö. att spåra i båda upplagorna av Encyclopedia of Science Fiction. Artikeln om honom i 1979 års upplaga slutar med orden: "His sf inhabits a territory at the very edge of genre acceptabi-

lity, and he has consequently failed to gain his full due as a serious, innovative, cogent writer of modern fiction." I 1993 års upplaga är tonfallet ännu mer bekymrat; här är slutorden: "We need his attention; he deserves ours."

Utifrån detta kan man uppställa hypotesen att det för tiotalet år sedan blev omöjligt för John Sladek att få sina manuskript antagna av förlagen (om detta i sin tur berodde på att förlagen var fullt upptagna av explosionen av episk fantasy eller att Sladeks tidigare böcker var olönsamma eller att hans senare manus var för dåliga ska jag låta vara osagt) och att han då, ställd inför faktum att det inte gick att försörja sig som yrkesförfattare, valde att helt lämna författandet och ägna sig åt något annat. Gissningen att han numera verkar som skribent i tekniska eller andra ämnen har jag dock inte kunnat styrka.

Martin Andreasson

martin.andreasson@bahnhof.se

Fysik i Hollywood...

Till skillnad från tidigare artiklar ska vi denna gång helt lämna verkligheten bakom oss, och hänge oss åt den SF som kanske har minst verklighetsanknytning av alla - vi ska helt enkelt till Hollywoods värld av TV och film. Eller kanske Hollywoods värld av tabbar och missar är mer korrekt...

Nu anser jag i och för sig inte att vare sig böcker eller filmer behöver vara *naturvetenskapligt* korrekta, för min del räcker det gott och väl med att de följer sin egen inre logik: är antigravitation en realitet i filmen, så är den. Det är inte mer med det. Därför blir invändningar från vetenskapligt håll som att utomjordingarnas moderskepp i "Independence Day" är så massivt att det skulle ge upphov till tidvattensskalv över hela Jorden lite löjligen i min mening - jag menar, om nu kilometer stora skepp bara *hänger* där i luften, är det inte ganska uppenbart att gravitationen *inte* gäller? Har man den inställningen ska man nog avstå helt från att se SF-film, med undantag av Clarke's/Kubrik's "2001 - a Space Odyssey".

Ett annat kärt hatobjekt för många är Arkiv X, som fått omdömen som rappakalja, smörja, ovetenskapligt, nys, flum, humbug etc. Ok, låt gå för att jag varken tror på besökande utomjordingar eller vampyrer, och jag är varken expert eller ens särskilt insatt i något av det, men hittills har jag mycket sällan hittat något som går på tvärs med den folktro och mer hävdvunna åsikter som finns. Accepterar man dem bara som en del av berättelsen tycker jag de är helt ok.

De vetenskapliga inslagen är även de nästan alltid väl underbyggda och hyfsat rimliga. Inom Hollywood SF ligger Arkiv X i topp vad gäller "inre logik" och bra detaljer. Men det är ju nu trots allt Hollywood så det finns några återkommande undantag - de mikrober och sjukdomar som Scully och Mulder råkar ut för tycks vara sällsynt ettriga och kapabla att växa på enbart vatten och luft och hoppa över artgränser lika behändigt som en loppa. Sedan är det förstås det här med datorer och övervakningselektronik... Det räcker knappast att stoppa in en kondensator i en tand för att bugga någon ("återblicks avsnittet" i höstas), och även en kommersiell (=dålig) datorkod tar veckor att knäcka med superdatorer (samma avsnitt.) Däremot skulle i teorin det chip Scully tidigare hade i nacken kunnat fungera som en spårutrustning om man bara ordnade med strömförsörjningen. (Det går att tappa värme ur kroppen och göra ström på den t.ex.) För min del tycker dock jag avvikelser är tillräckligt liten för att man med gott samvete helt enkelt kan strunta i den.

Till skillnad från dessa kosmetiska missar tag innehöll ett av höstens avsnitt flera sällsynta klavertramp från Chris Carters sida (skaparen av Arkiv X.) Inte för att jag avfärdar AI:s, dagens största datorer har ungefär lika stor minneskapacitet som en människa, programmerarna har bara inget att fylla dem

med... (Smartaste datorn har idag en IQ i stil med en hjärnskadad flugas.) Men de äter inte bara information utan också ström, enorma mängder ström som blir till värme. En superdator behöver en ordentlig kraftkabel och ett luftkonditionerat rum. Följaktligen hade Mulder snabbt kunnat kolla USA:s alla husbilar/husvagnar med elräkningar i 100.000 kWh:s klassen och sedan skjutit sönder närmaste proppskåp för att sätta stopp för maskinen. Inte mycket till avsnitt visserligen, men det ursäktar inte direkt missen. Ett par andra irritationsmoment var att man först i avsnittet sa att AI:n hade en väldigt smal kanal till omvärlden genom fiberkabeln (sant), och sedan lyckas hela AI:n försvinna ut på Internet på en bråkdel sekund innan laserkanonen slog ut den. Samma sak med "uppladdningen" - ett mänskligt minne innehåller information på ett otal TeraByte (biljoner byte). Säg då att man direktkopplar en fiberkabel på 1 Gbit/s till hjärnan vilket är ungefär det bästa man kan göra. Kan ni gissa hur lång tid det tar att säkerhetskopiera sig själv? Jaja, *ni* kan säkert det, men tydligen inte Chris Carter. Svaret är i runda slängar ett dygn. Inte tre sekunder som i avsnittet.

Slutligen har vi det där med lasern. Finns inte? Njae... USA har faktiskt funktionella markbaserade antimissil lasersystem och Pentagon allena vet vad som svävar ovanför oss, så om osannolikt, dock ej omöjligt. Det som däremot *är* omöjligt på grund av naturlagarna är att få strålen så smal att du kan sikta på ett enskilt hus. Visst, uppe i rymden, vid laserkanonens mynning är den smal, men tänk bara på en vanlig pennlaser; Vid pennan är strålen kanske ett par mm bred. 10 meter bort 10 mm, 20 meter 20 mm o.s.v. Fenomenet heter ljusspridning och är bl.a. det som gör himlen blå - det blå ljuset från solen sprids mer än det röda och "studsar" därför ut över hela himlen och gör den blå. (Att Mars-himlen är röd beror på att markreflexen gör ljuset rött.)

Efter några tusen kilometer är följaktligen en laserstråle bred som ett bostadskvarter och en laser kraftig nog att jämna hus med marken placerad på en vapenplattform är inte ett precisionsvapen utan ett massförstörelsevapen. Alltså precis som i den ursprungliga "Robocop" filmen där det kort rapporterades om ett nerbränt bostadsområde i ett "nyhetsinslag". Kort och gott - Scully och Mulder borde försvunnit tillsammans med serien. Lyckligtvis gjorde de inte det, utan detta olycksaliga avsnitt följdes av nya bra.

Om nu Arkiv X, fränsett tillfälliga missar, tillhör de bästa serierna när det gäller de vetenskapliga och logiska aspekterna (hur konstigt det än nu låter), så finns det givetvis alltför många exempel på motsatsen. Ett klassiskt område är det här med gravitation. Alla rymdskepp i Hollywood (med några få undantag) tycks strunta i gravitationen och låta sin besättning knalla omkring på däck. Även de utan konstgjord gravitation... Det må nu gälla "Den andra Jorden" (TV-serien

som gick förra året) där man ansträngt sig i öppningsavsnittet med roterande rymdbaser, men sedan glömt viktlösheten ombord på skeppen, eller Bruce Willis katastroffilm "Armageddon". I den senare lyckades man visserligen hitta en något lam förklaring till hur Bruce kunde snubbla runt på en asteroid nästan helt utan tyngdkraft genom att ge honom och de andra "tryckraketer" som skulle hålla dem nerpressade. Ok i och för sig, fränsett att bränslet till dem borde tagit slut på fem minuter... Dessutom glömde de surra borrar, pistoler, kärnvapen, gud vet vad ombord på rymdfärjorna innan de startade. Likadant låg båda färjorna (både den trasiga och hela) snällt kvar på asteroiden trots att (nästan) inget höll kvar dem! För att fullborda det hela slängde stackars Bruce av väte-tanken halvvägs genom atmosfären och fortsatte köra upp till Mir, ungefär som att kasta ut bensintanken och sedan fortsätta till Rom på autobahn...

"Independence Day" var i och för sig inte mycket bättre. Va?! Ska skribenten få ändra sig så där? Sa han inte nyss att... Jodå, det gjorde jag, och det stämmer om man accepterar AG. Men när tefaten var sönderskjutna då? Skulle någon av er vilja ha fått någonting i Mount Everest's storlek i skallen? Visserligen föll de inte så långt, men det rör sig om några miljarder ton. Borde räckt för att hamra upp vilka jordbävningar som helst... Ett riktigt dåligt exempel dock som verkligen avskräcker tänkande människor från att se SF på vita duken är "Terror Moon". (Ska erkännas att jag såg den på kanal Fem och inte på bio.) Inte allt för pjåkig B-film på ett tema mitt emellan "Alien" och "Armageddon". Kort sagt: ett borsteam ska upp och borra sig rakt ner i en annalkande måne (stor sak) för att kunna "spränga den ur banan" innan den kolliderar med Jorden. I centrum återfinns Monstret... Så långt töntigt, men allt väl, månar har ju en viss, om än låg, gravitation. Men för att komma till centrum måste man borra lodrätt, eller hur? Gissa hur killarna och tjejerna gick omkring? Vågrätt givetvis. Ibland blir Hollywoods SF lite väl magstark även för mig.

Sedan är det förstås det här med proportioner. Det verkar vara lite av naturlag att regissörer inte har något vidare grepp om sådana saker som storlek, kraft och avstånd. Jakt-skeppen som piloterna använde i "Space: Above And Beyond" (TV-serie) drivs av fusionsjets (jämför förra artikeln), och kan alltså färdas mycket snabbt inom ett solsystem, men *inte* mellan dem. Ibland nämndes rymdhopp eller något liknande i serien, ibland låg skeppen helt enkelt och puttrade på några dagar för att komma fram till nästa stjärna. Någon genomarbetad plan för hur man skulle hantera avståndsproblemet verkar inte finnas alls hur regissören.

Ett liknande problem, fast då med styrka, återfinns hos "Independence Day". Den första kärnvapenmissilen man testade på ett tefat utplånade resterna av Houston om jag

minns rätt men repade inte ens skeppet (ok, ok, jag vet, "sköldarna" var på.) Den **andra pulvriserade** moderskeppet som var lika stort som en fjärdedel av Månen. Jag undrar vad regissören egentligen har för världsuppfattning. Är Månen någon slags förstörd Halloweenpumpa i Hollywood?

Nåja, man ska inte ägna sig åt att driva med folk, men ibland blir man en aning uppgiven när man ska försöka kombinera sin existens som fysiker och SF-fan. Vad som däremot fått helt orättvis kritik är Bruce Willis sprängning av asteroiden i "Armageddon" just med hänvisning till att laddningen var för liten. Det är den inte, i alla fall inte mycket. Stenbumlingen sprängdes inte, utan klövs i filmen och som boende i Bohuslän har jag sett stenblock på tio ton kluvna med en liten stålkil och ett enda hammarslag, vilket i stort sett motsvarar scenen i filmen. Plotten som sådan är alltså, fränsett alla andra missar, inte omöjlig om än osannolik. Att asteroiden just klövs så att bitarna skulle missa Jorden är däremot en helt annan femma...

Sett ur den här synvinkeln så klarar sig både StarTrek och StarWars väl eftersom de i mångt och mycket helt enkelt har uppfunnit sina egna världar. Låt gå för att StarTrek gärna använder sig av "vetenskapliga ljud" eller vad man nu ska kalla det. Kapten Jane-way (Voyager) får säga vad hon vill, "Faser" både ser ut och låter som laser. Det sker också en livlig ihopblandning av antimateria och fusion. TriLitium är en behändig förkortning av Tritium Litium blandning - ett fullt tänkbart fusionsbränsle, men som inte har det minsta med antimateria att göra. Dessvärre envisas man dessutom med att kalla fusionsreaktorn för "core" - på svenska hård, något som bara finns i fissionsreaktorer med uran/plutonium.

Det som däremot ibland har lyfts fram som totalt orimligt i båda dessa "världar" är att skeppen accelererar upp förbi *ljushastigheten* utan att besättningen blir till potatismos (jämför att accelerera till *ljudhastigheten* i ett jaktplan). Det är återigen en relativt petig invändning i mitt tycke. I både StarWars och StarTrek går man obehindrat omkring på däckan med konstgjord gravitation. Nu råkar det vara så att *gravitation* faktiskt är en form av *acceleration*. Kan man bemästra det ena borde man rimligtvis bemästra det andra, eller annorlunda uttryckt; det är fullt rimligt att anta att både "Millenium Falcon" och "Enterprise" accelererar i sin helhet till överljusfart, att allting ombord accelererar tillsammans med skeppet, och inte som i vår egen teknologi "puttas på bakifrån" av en raketmotor eller dyl. För om man nu ska tala

om vetenskapliga svårigheter så är ljusbarriären jämfört med accelerationsproblemet som Himalaya mot svenska fjällen. Sväljer man det ena kan man gott svälja det andra... Till de båda SF världarnas försvar bör också tilläggas att jag hittills aldrig sett något försök att bortförklara just dessa problem (förutsatt att jag inte missat något.) Man accepterar det helt enkelt som en del av storyn.

Något som däremot blir lite retsamt i längden är allt detta prat om "vapensköldar" som vart och vartannat skepp tycks vara utrustat med. I StarWars är det extra tydligt - Han Solo säger uttryckligen rakt ut att det rör sig om "magnetsköldar". Du som läsare kanske nu frågar dig om det verkligen är helt omöjligt, om inte magnetfält kan skydda ett skepp eller en byggnad?

Jodå, det kan det. Tillräckligt starka magnetfält bromsar både kulor och partikelstrålar. Är de tillräckligt starka bromsar de *all* materia, även sådant som inte är naturligt magnetiskt eller ens av metall. För den som känner för att experimentera hemma kan detta kontrolleras ganska lätt. Istället för att använda en kula och jättemagneter byter vi rollerna, magnetfält inuti metall istället för tvärtom - principen är ändå densamma: ta ett aluminiumrör (omagnetiskt), köp en liten rund "supermagnet" hos ELFA t.ex. och släpp den lodrätt ner genom röret och titta på uppfifrån. Det tar magneten åtskilliga sekunder att sväva ner genom aluminiumröret. Om du försöker kasta ner magneten hårt i röret bromsas den omedelbart upp och fortsätter sedan sakta glida ner. Skulle någon av er få den galna iden att faktiskt *skjuta* ner magneten omgjord som en kula... Gör det INTE!! Eftersom vapenpipan är av metall kommer magneten att bromsas även där och hela pipan explodera!

Hur som helst, i teorin skulle alltså ett hus insvept i ett superstarkt magnetfält bromsa alla kulor, metall eller inte. Samma sak gäller för elektriskt laddade partiklar (jämför "jonkanoner".) Kommer föremålen tillräckligt snabbt in i fältet exploderar de helt sonika. Finns det då något som magnetfält *inte* skyddar mot? Japp, *ljus*. Laser går rakt igenom utan att ens stanna upp och tänka efter. Ganska tontigt m.a.o. att sätta på magnetsköldarna när Imperiet kommer nerbrakande efter sig med alla lasrar skjutande för fullt... Dessutom, i den 2:a StarWars filmen, finns en sekvens när rebellerna beskjuter en Star-Destroyer med... just det, en jonkanon, och sätter den ur spel. Något som borde vara omöjligt just med "magnetsköldar". Dubbelt fel.

Slutligen, på samma tema, har vi givetvis ljussvärden. Ljusstrålar korsar varandra som vi alla vet. Två ljuskäglor från två ficklampor studsar inte på varandra... Hur Luke och Vader har löst det hela vet inte jag, ett förslag skulle kunna vara avlång, magnetinneslutna plasmafält, men i så fall skulle Vader plastmask smälta på ett par sekunder. Visst ja, en sak till... laser *låter* inte, speciellt inte då i vakuum! Ett rymdkrig är bland det tystaste man kan tänka sig, och kanske därmed bland det tråkigaste. (Om man nu inte befinner sig ombord på ett skepp som blir träffat.) Så ta StarWars för vad det är, en fantastisk saga, men inget mer.

Som framgått så lyckas alltså StarTrek betydligt bättre på det fysikaliska planet, även om man nog har rätt att ställa lite högre krav också; det är ju trots allt vår egen värld om några hundra år som skildras och inte en ren saga. Det här med vapen i StarTrek serierna kan jag tyvärr däremot inte låta bli att tycka är embarransligt tontigt. Om man nu har tillgång till antimateria, vilket ungefär utklassar kärnvapen 100 gånger runt, varför ger man inte Klingonerna ett gram eller så att tugga på? Explosionen blir lika stor som Hiroshimabomben. I och för sig tror jag att jag vet svaret - det är helt enkelt omoraliskt, och det är ju Hollywood vi talar om. (Men varför har inte *Klingonerna* använt det i så fall?) Vad gäller StarWars kan jag mer förstå det hela, att kasta några kilo antimateria på Dödsstjärnan är som att slänga grus i huvudet på en elefant...

Så vad är slutsatsen av allt det här? Kan man alls titta på Hollywood SF om man vill ha "riktig" vetenskap eller är man dömd att sitta med repriser av 2001 i all evighet? Tja, det är givetvis upp till var och en, men ta det hela med en nypa salt och som den underhållning det faktiskt är. Om man vill ha något som gränsar till vetenskap och samtidigt rör sig in i det spekulativa kan jag hjärtligt rekommendera Arkiv X, en hel del där är t.o.m. vettigare än det som ibland sägs på "Discovery Channel". Skillnaden är bara att Discovery tydligt deklarerar vad som är bluffar, folktro och spekulat med Arkiv X inte gör det utan tar det som "fakta". Ska man ägna sig åt storfiler eller andra serier måste man oftast helt enkelt finna sig i Hollywoods egen version av världen, men som sagt, StarTrek är, om än felaktigt i mycket, korrekt i minst lika mycket. Men det är ju trots allt inte det som gör att vi tittar på SF, eller hur? Så det är bara att ta det lugnt...

Stefan Mankefors

